

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

DECEMBER 8 · 2002

Elias Brenners myntsamling i Moskva

”Söndags-Rit-Skola för Handtverkare”

Ett förslag av Alfred Wilhelm Dufwa

Pris 20 kr

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

☎ + fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.

Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.

Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-660 25 46 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.

Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

Annonser i detta nummer

	Sid.
Ahlströms Myntauktioner AB	191
HB Mynt & Medaljer	170
Håkan Westerlund Mynthandel	184
Kjell Pettersson	188
Lunds Mynthandel	189
Myntkrogen	188
Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad	183
Norttälje Mynthandel	187
Numismatiska Forskningsgruppen	191
Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner	188
Selins Mynthandel AB	189
Strandbergs Mynt & Aktiesamlaren AB	189
Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik	192
Sveriges Mynthandlars Förening	191
Vitterhetsakademiens biblioteks numismatiska boksamling	186
Åsle kommun	191

Innehåll SNT 8 • 2002

Artiklar och notiser

Elias Brenners myntsamling finns i Moskva	172
Nye ordföranden har ordet	177
"Söndags-Rit-Skola för Handverkare" – Konstfack flyttar	178
Ett förslag av Alfred Wilhelm Dufwa till ersättning av kronorssedlarna med stora riksvapnet	180
Inlösen av halva sedlar	181
E-pengar – en framtidsvaluta?	182
Sedelliknande omslag från Diskontoverkets lånekantor i Malmö	182
En medalj utförd av bröderna Simon	184
Kring bihanget till Numismatiska Meddelanden I	186
Lock?	188
Mynt i massgrav – ett minne från Napoleons stora armé	189
Nye kassaförvaltaren	189
Nyårstrolleri	190
Nobelprischeckar	190

Stående rubriker

Auktioner	181
Ny utställning. Är vi inte alla bröder?	184
Nytt om böcker – recensioner	186
Nya mynt. Astrid Lindgren på minnesmynt	187
Pressklipp. Nytt centrum för samlarforskning	187
Föreningar	189

Omslag

Ledamoten av riksdagens första kammare, Alfred Wilhelm Dufwa (1825-1883) irriterade sig över att de nya kronsedlarna från 1874 fortfarande hade emblemen för adel, präster, borgare och bönder avbildade. Han föreslog ny utformning av sedlarna, av vilka ett förslag ses på omslaget. Läs mer om detta i Jan Wiséhns artikel på sidorna 180-181. Foto Jan Eve Olsson.
Rättelse: Fotot på omslaget i SNT 2002:7 är taget av Gabriel Hildebrand!

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérsgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71
E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14
E-post: info@myntkabinettet.se

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-660 25 46
0702-24 88 19 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

DECEMBER

8 Julfest

Plats SNF, Banérsgatan 17

Kl. 14.00 Traditionell julfest med frågesport, kaffe, glögg och tilltugg. Varmt välkomna!

JANUARI

23 Föredrag

Plats SNF, Banérsgatan 17

Kl. 18.30 Frédéric Elfver: *Gunnar Ekströms professur i numismatik, Numismatiska Forskningsgruppen – en exposé.*

Kungl. Myntkabinettet

DECEMBER

12 Föredrag

Plats KMK, Hörsalen

Kl. 18.00 Hörsalen. Fil.dr Mikael Alm: *Att slå mynt av kungen. Medaljkonsten i det gustavianska enväldets tjänst.* Fri entré.

JANUARI

23 Föredrag (preliminärt)

Plats KMK, Hörsalen

Kl. 18.00 Professor Hans Helander: *Latinet på Vetenskapsakademiens medaljer.*

MARS

20 Föredrag (preliminärt)

Plats KMK, Hörsalen

Kl. 18.00 Docent Anders Hammarlund: *Maktspråk och Språkmakt. Karl Gustaf Haraeus (1671-1725) – en svensk numismatiker vid hovet i Wien.*

Förutom utställningen *Är vi inte alla bröder?*, som ni kan läsa mer om på sidorna 184-185, visas i KMK:s "Kalejdoskop" på entréplan temat *Rosens år* med anledning av att denna blomma firas år 2002. KMK har valt att med anledning av detta presentera *rosenobel*n från 1400-talets England och "Rosornas krig". En mindre utställning om kvinnor på sedlar öppnar i början av december.

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérsgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan

Kansli: Besökstid 10.30 - 13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Hemsida: www.users.wineasy.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6, Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: Måndag – söndag kl. 10.00 - 16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00 - 16.00.

Hemsida: www.myntkabinettet.se

Elias Brenners myntsamling finns i Moskva

Av Julius Hagander, Lars O. Lagerqvist och Ian Wiséhn

Vi satt inne i Pusjkinmuseet i Moskva och framför oss på det bruna träbordet låg mängder med svenska mynt och medaljer. Allt låg i bruna myntpåsar med bestämningar skrivna på ryska. Vårt mål var att undersöka om resterna av Elias Brenners myntomspunna samling fanns här i Moskva.

Elias Brenners namn är känt bland alla Sveriges myntintresserade. Många anser att han är den svenska numismatikens fader. Han föddes 18 april 1647 i Storkyro i finska Österbotten. Den första undervisningen skedde i Nykarleby skola åren 1654-58 och i Björneborgs skola 1658-62. Elias Brenner skulle emellertid fortsätta sin utbildning och detta skedde bäst vid Uppsala universitet. Tanken var troligen den att han skulle bli präst liksom sin far. När han inskrevs vid universitetet 1663 var det för teologiska studier. I bevarade förteckningar över t.ex. stipendiater omnämns han så sent som 1670 som teolog. Men det är då som han på allvar började ägna sig åt den tidens modevetenskap, nämligen den antikvariska. Bland lärarna fanns bl.a. Olaus Verelius som var professor i fosterlandets antikviteter. När Verelius avled 1682 var det Brenner som ritade runinskriften på gravhällen på Uppsala kyrkogård.

En ännu viktigare lärare blev den skytteanske professorn Johannes Schefferus. Det var Schefferus som intresserade Brenner för myntkunskapen och för miniatyrmåleriet (själv hävdade Brenner att han varit intresserad av mynt sedan barndomen). År 1668 fick Brenner en tjänst som ritare vid Antikvitetskollegiet. Denna tjänst måste för sin tid anses ha varit synnerligen gynnsam. En ritare vid Antikvitetskollegiet hade en tjänst som följde en skriven instruktion av den 20 november 1667. Här stipulerades det att han skulle ha dubbelt stipendium vid Uppsala akademi, som då var 120 daler kopparmynt om året, och fri kost på kommunitetet (studenthärberge), liksom respengar och ersättning för andra utgifter i kollegiets tjänst. För år 1670 finns Elias Brenner upptagen som kopparstickare med en lön av 300 daler silvermynt.*

Den som Brenner närmast biträdd var Antikvitetskollegiets sekreterare Johan Hadorph. Brenner fick

mest avteckna runstenar, gravstenar, sigill och olika minnesmärken. För att kunna utföra tjänsten måste han ge sig ut på olika resor i Sverige och Finland.

Omkring år 1674 slog Brenner sig ned i Stockholm för att ägna sig åt miniatyrmåleri. Då hade han redan blivit en av de första samlarna av miniatyrer i Sverige. I hans lilla samling fanns troligen arbeten av både engelsmannen Alexander Cooper och fransmannen Pierre Signac. Helt klart var det säkert ett djärvt steg att ta, då han etablerade sig som fri konstnär i Stockholm. Brenners försök slog mycket väl ut. På endast ett fåtal veckor kunde han tjäna lika mycket som han skulle ha gjort på ett år i kollegiets tjänst. Han blev några år senare Kungl. miniatyr- och emaljmalare 1677; hovminiatör på stat 1684; vapenmalare i kansliet 1684; e.o. assessor i antikvitetsarkivet 1692 och följande år assessor.

Trots sin omfattande verksamhet som fri konstnär och tjänsten vid kollegiet och senare vid dess ersättare Antikvitetsarkivet, förlorade inte Brenner sitt intresse för den numismatiska vetenskapen. Han samlade, studerade och ritade av olika mynt. Han graverade ofta själv myntbilderna eller de viktigaste detaljerna. För ansiktens modellering på mynt och medaljer använde han ett prickmanér. Ibland – kanske t o m ofta – blev det försköningar vilket resulterade i att bilderna brister i exakthet. Han hade redan vid mitten av 1680-talet en plan att kunna ge ut en illustrerad bok över Sveriges mynt och medaljer. Som medhjälpare anlätade Brenner kopparstickarna H. Padt Brügge, W. Swidde, J. Kr. Sartorius och E. Reitz m. fl. Han kunde gå i dessa projekt tankar och samtidigt avlöna ritare på grund av att han faktiskt tjänat mycket pengar på sitt miniatyrmåleri.

Den 16 maj 1686 erhöll Brenner privilegium att utge ett verk över svenska mynt. Dessförinnan hade han till Kungl Maj:t skickat in en utförligt motiverad ansökan om en-

samrätt att utge en svensk mynthistoria. År 1691 trycktes *Thesaurus nummorum Sveo-Gothicorum* på latin och svenska. Året därpå utlämnades de första exemplaren som gåvor till högt uppsatta personer. Det var denna bok som gjorde att Brenner 1692 utnämndes till e.o. assessor.

Brenners mynt- och medaljsamling blev med tiden mycket representativ ur kvalitativ synpunkt. Men i antal – åtminstone om man jämför med senare tiders privatsamlingar – inte särskilt stor. Vid Brenners död 1717 uppgick samlingen till 687 mynt och medaljer. Hans samlande väckte intresse bland en del av hans samtida. Under den senkarolinska tiden växte det upp en liten krets av mynt- och medaljsamlare i landet. Även deras kollektioner utnyttjade han för sitt arbete med en andra upplaga av *Thesaurus nummorum*. I den första upplagan var det nog främst hans egna mynt som ingick, men troligen tog han även med sådana som tillhörde Antikvitetsarkivet (dess samlingar ingår idag i Kungl. Myntkabinettet).

Elias Brenners personliga ekonomi var som redan nämnts god. Förutom sina värdefulla samlingar ägde han ett hus vid Köpmantorget i Gamla stan och ett annat stenhus vid hörnet av Hornsgatan och Repslagargatan på Söder. Under krigsårens lönereduktioner försämrades hans ekonomi, men detta gällde de flesta i landet. En för staten billig ersättning till Brenner var att han adlades 10 mars 1712.

Brenner var gift två gånger. Första gången var det med dottern till hovbildhuggaren och stenhuggaräldermannen Johan Wendel Stamm, Erengerd Stamm (ca 1656-1679). Ett år efter Erengerds död gifte sig Brenner 1680 med Sofia Elisabeth Weber (1659-1730). Hennes far, Niklas Weber, hade liknande bakgrund som den första hustruns far, nämligen bildhuggareälderman. Sofia Elisabeth Brenner var den första svenska kvinnan, som offentligt ägnade sig åt skaldekonsten.

Brenner avled 16 januari 1717 i Stockholm och han begravdes i Riddarholmskyrkan. Ånkan behövde pengar och eftersom inget av barnen hade numismatiska intressen var det viktigt att mynt- och medaljsamlingen skulle avyttras. Själva kallade

* Som våra läsare säkert vet, var 1 daler sm sedan 1665 = 3 daler km. 900 daler km var sålunda lönen. En grovare tjänade som högst 1 ½ daler km om dagen, en skeppare hade 100 daler km i månaden (när han var i tjänst!).

OLAUS. *Trectolus*.

BIORNO A^o Ch. 818. STENCHILLVS.
 alii Anno 800 Anno Ch. 940.

AMUNDUS. *Kolbrenna*. № Ch. 1019.

PHILIPPUS. A° Ch. 1080

RAGVALDUS. *Knyphöfde.* 1120.

SVERCHERUS. 1138.

ERICUS. 9. II50.

El. Brenner collegit et pinx:

Saxifraga *fontana*:

Brenners Tab. I i första upplagan visar några mynt som återfanns i Pusjkinmuseet. "Olaus Treetelia" nr 3 är identiskt med Knut Eriksson LL I A:7d, nr 3 i beskrivningen. "Stenchillus" är en antikvitetsförfalskning (nr 85). "Anundus Kolbrenna" nr 2 är den långt senare LL XXXIII A:1d (nr 21). "Ericus.9.1150" nr 5 är Erik Knutsson, Lödöse, LL XI B (nr 7). Övriga mynt på planschen har vi inte hittat.

Brenner sin samling för ett *Cabinet*. I detta kabinett ingick de 687 svenska mynten och medaljerna. Här fanns också utländska mynt, ädelstenar, indiska konstsaker och orientaliska snäckor. Man kan säga att han ägde en enklare motsvarighet till furstarnas *Kunst- und Wunderkammern*.

som var vanliga på kontinenten. Därför var det klart att många ville äga Brenners efterlämnade samlingar, men det var dåligt med ekonomiska resurser krigsvintern 1717. Varken svenska staten eller enskilda personer hade tillräckligt med pengar. En värdering hade gjorts av Brenners

vänner: assessorn vid Antikvitetsarkivet Nils Keder, arkiatern Urban Hjärne och hovjunkaren Martin Törnehielm.

Det skulle dröja ända till 1721 innan samlingen kunde säljas. Köpare var den engelske köpmannen i Stockholm, Walter Grainger. På dennes

uppdrag skrev Nils Keder en katalog över samlingen som trycktes i London 1728: *Catalogus Nummorum Sueo-Gothicorum... in Museo Graingeriano*. Grainger ökade ut samlingen. Efter dennes död 1729 var samlingen till salu i England, men då ingen köpare anmälde sig kom samlingen tillbaka till Sverige. Här utbjöds den återigen, den här gången för 20.000 daler kopparmynt. Nästa köpare var också han utlänning. Det var en rysk brukspatron och furste ur den rika släkten Demidov. Tyvärr är det inte utrett vilken Demidov som var köparen. Han lämnade inte samlingen i Sverige utan tog den med sig hem till Ryssland.

Säkert fanns det många under 1700- och 1800-talen, till och med in i våra dagar, som beklagade sig över att Brenners fina samling gick Sverige förlorad. Den allmänna miss-tänksamheten mot Ryssland spelade säkert en roll. Det stora landet i öster kändes för många mystiskt och det hjälpte inte att ryssarna själva var hemlighetsfulla. Så var de även på 1860-talet när skalden och greven Carl Snoilsky försökte utröna samlingens vidare öden i Ryssland. Då var Snoilsky anställd vid Utrikesdepartementet och ansåg sig ha bra möjlighet att få ett svar från ryssarna. Det fick han också, men beskedet var att samlingen troligtvis förlorats vid Moskas brand 1812, då det Demidovska palatset förstördes av eld.

Drygt 30 år senare, dvs omkring 1895, talades det en del om att mynt från Brenners samling förts ut på myntmarknaden av tyska mynthandlare. Det hävdades att en del av mynten skulle ha sålts till Sverige och via den Oldenburgska samlingen vandrat vidare till bl.a. de Antellska samlingarna av svenska mynt i Helsingfors. De mynt som såldes vid slutet av 1800-talet hade inte då marknadsförts som om de kom från Brenners samling utan det fanns en annan proveniensangivelse. Man sade att mynten härstamade från en gäva som år 1772 lämnats till Universitetet i Moskva av en anonym givare. Den intresserade läsaren kan studera vidare i Bukowskikatalogen *Förteckning öfver Framlidne Kontorschefen J. F. H. Oldenburgs samling af Sveriges och dess Utländska Besittningars Mynt samt Fredrik I:s Hessiska Mynt*, Stockholm 1898. I denna katalog står bl.a. *Alla N:ris der O. ej är angifven hafva tillkommit efter 1883 och utgöras af de största sällsyntheterna, af hvilka många tillhört Elias*

Brenners samling. Det hade till och med varit ett villkor för gåvan att givaren skulle förbli okänd.

Inom universitetet i Moskva skapades ett museum som fanns kvar där fram till 1912. Senare kallades museet för Pusjkinmuseet. År 1958 hade advokaten Ernst Nathorst-Böös lyckats få tillstånd att besöka detta museum. Vid genomgången av samlingen påträffade denne ett antal mynt som påminde om dem som en gång hade funnits i Brenners samling. Han lyckades få fotografier på ett fåtal av mynten och för övrigt fick han löften om ytterligare bilder. Dessa kom aldrig. Om sitt besök i Pusjkinmuseet skrev Ernst Nathorst-Böös en artikel i *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1963. Nu var det många som ville se Brenners mynt, men det blev tvärstopp från museet i Moskva. Man får komma ihåg att relationerna ofta var mycket kalla.

Nästa kapitel i denna historia är när en av författarna till denna artikel (Ian Wiséhn) skriver till Pusjkinmuseet i början av år 2000. Det kom då en vänlig inbjudan från Dr Smirnova om att få besöka museets myntkabinett. I oktober 2000 reste så Julius Hagander, Lars O. Lagerqvist och Ian Wiséhn till Moskva där de blev väl mottagna vid Pusjkinmuseets myntkabinett. Den antikvariska personalen beklagade att de inte hade någon större kunskap om västeuropeiska mynt. Men man tog villigt fram de svenska mynten och medaljerna. Dock endast i metallerna koppar och silver. En frånvarande museitjänsteman ansvarade för guldmynten, varför de inte kunde visas. Varje tjänsteman är personligen ansvarig för sin del av samlingen och ingen annan hade rätt att ta fram dessa. Alla myntskåpen hade också sigill över dörarna. Sigillet kunde endast den ansvarige tjänstemannen bryta. Tyvärr fick vi också meddelandet att vi endast kunde få studera samlingen ett par timmar första dagen och ett par timmar andra dagen. Detta på grund av att museipersonalen skulle gå på olika möten. Det var därför bråttom att studera innehållet i de bruna påsarna med rysk utskrift! Varje kuvert har en femsiffrig beteckning. Myntpåsarna ligger i avlånga ca 40 cm långa askar.

Sifferbeteckningarna kommer oftast inte i följd. Mynten ligger tyvärr inte ordnade i kronologisk ordning, vilket försvårade våra studier i samlingen. Felaktiga beteckningar på påsarna är vanliga samtidigt som att många polska mynt och medaljer

finns blandade tillsammans med det svenska materialet.

Här följer en förteckning över en del av de mynt som vi fick se. Rent generellt kan det nog konstateras att nästan alla "bättre" mynt saknas. Detta gäller främst medeltidsdelen i samlingen. Möjligen är det så att många bättre mynt bjöds ut i Tyskland på 1890-talet. Tyvärr finns inget bildmaterial på mynten och medaljerna. Bilder beställdes, men har ännu inte nått fram till författarna.

A. Mynt, som vi sett och antecknat, här omordnade i kronologisk ordning. En del vanliga mynt, främst koppar, har inte medtagits. Medaljerna nedan är endast ett urval av de intressantare och (delvis) ovanligare. Alla föremål är av silver.

1. Knut Eriksson, Sigtuna, brakteat med stående framvänd kung med äpple och fana. Br, tilläggspl, okända kungar, 17:7. LL I A:2a.
2. Densamme, Sigtuna. Brakteat med framvänt kungahuvud, starkt barbariserat, krona som "hjorthorn". Br -. LL I A:5c.
3. Densamme, Sigtuna. Starkt upplöst bild (kungahuvud med svärd). Br I:3 ("Olaus Traetelia"). LL I A:7d.
4. Densamme, Sigtuna. Barbariserat kungahuvud som LL I A:12, exakt motsvarighet hos Br saknas.
5. Densamme, Lödöse. Brakteat med framvänt kungahuvud, KNOT REX S. Br II, första raden till v. Närmast som LL XI A:1b, men inte exakt samma.
6. Densamme, Lödöse, krönt kungahuvud med KANVTVS. Jfr Br 7 nederst "Canvts. 1168", men ingen direkt motsvarande. LL XI B (närmast).
7. Erik Knutsson, Lödöse. Brakteat med krönt framvänt kungahuvud. Br I:5 ("Ericus.9.1150", nederst), ERICVS REX retrograd. Jfr LL XI B.
8. Årkebiskopen i G:la Upsala (ca 1215). Brakteat visande hand med kräkla. Br -. LL I B:a:1c (närmast).
9. Valdemar, Svealand. Brakteat med krona inom slät ring, varunder två punkter. Br pl [X] nr 2. LL IX:5a eller b. 2 ex.
10. Densamme, Svealand. Brakteat med krona inom slät ring, varunder tre blad, riktade nedåt. Br tilläggspl 15:3. LL IX (Brenner missuppfattat tecknet? Möjligen IX:2 eller 3).
11. Densamme? Svealand. Brakteat med krona inom slät ring, över denna 4 punkter. Br [X]:1. LL IX (ingen med dessa bitecken).
12. Densamme, Götaland. Brakteat med krönt framvänt huvud, omgivet av "plumpar". Br pl [X] nr 9, även 17:9; smalt kungahuvud, annars som LL XVII A:2 (jfr även LL XXXII A:4b, men i så fall ännu större olikhet – och senare präglingsstid).
13. Magnus ladulås. Götalandsbrakteat med uncialt M. Br "Magnus Erici Smek" III, andra raden nr 3 från v. LL

Arbete med Brenners myntsamling i Pusjkinmuseet i Moskva.

Från vänster: Lars O. Lagerqvist, Anna Vikhrova och Ian Wiséhn. Foto: Julius Hagander.

- XVIII:C:3. Så gott som alla Brenners M-brakteater (tex III:1) från såväl Svea- som Götaland finns med i samlingen och har inte redovisats separat.
14. *Upprörsrörelse ca 1280?* Götaland, brakteat med uncialt E. Br 9:4 ("Ericvs Balbus 1223"). LL XVIII B:1b.
15. *Magnus Eriksson / Albrekt*. Slättingsbrakteat med H (Håkan Magnusson?). Br -. LL XXX:2b (troligen).
16. *Desamma*. Slättingsbrakteat med S. Br -. LL XXX:4a.
17. *Norge*. Anonyma ca 1105-30. Brakteat med kors inom punktring. Br -. Närmast som Skaare 81.
18. *Norge? Sverige?* Slättingsbrakteat med krönt uncialt E. Br "Ericvs Balbus 1223" 15:2. LL XXXIII C:4.
19. *Norge*. Håkan Magnusson. Oslo? Strättingsbrakteat med H. Br 5 nederst till h ("Anvd Jacob"). LL -.
20. *Norge*. Olav Magnusson. Brakteat med krönt O vari kors. Br -. Skaare 278.
21. *"Anundus Kolbrenna"* med krönt A. Br I:2. Jfr LL XXXIII A:1d.
22. *"Svercher[us]*. 3.1197", brakteat med krönt A. Br II översta raden, mitten. LL XXXIII B:2.
23. *"Okända kungar"*. Tab [X], 17 och 24. Dessa brakteater är inte svenska, utan från Basel resp. Oldenburg. LL -.
24. *Albrekt av Mecklenburg*. Kalmar, örtug. Br III:2. LL 5a.
25. *Karl (VIII)* Knutsson. Stockholm, örtug. Br V:2. Jfr LL 2.
26. *Densamme*. Åbo, örtug. Br V:6. LL 6.
27. *Sten Sture d ä*. Västerås, örtug. Br VI:5. LL 5c. (2 ex.)
28. *Hans*, hybrid. Västerås (?). ½ örtug. LL 10. Br Addendi ad lib.I, till v. 0,938 g.
29. *Svante Nilsson*. Västerås, ½ örtug. Br VI:4]. LL 4b.

Gustav I

30. Uppsala, 1 öre 1523. Br 5.

31. Stockholm, 1 fyrk 1522. Troligen slagen efter 1523. Br 2. SM 74.
32. Stockholm, 1 öre 1522. Br 4.
33. Stockholm, 1 öre 1523 (Gubernator), överpräglad. Br -.
34. Stockholm, 1 öre 1523. Br 6.
35. Stockholm, 1 öre 1528. Br A2.
36. Stockholm, örtug u å. Br 3.
37. Stockholm, ört (1/4 daler) 1536. Br B mitt.
38. Som föreg., men 1537. Br. B:mitt, men där 36.
39. Åbo, 1 öre 1524 (Gubernator). Br pl [1], h bilden.
40. Västerås, 1 öre 1530. Br 8.
41. Västerås, 4 öre? 1539. Br. B 2, baksidan, i mitten?
42. Västerås, örtug 1530. Br A3.
43. Svartsjö, 15 öre kl. Br B3 överst till h.
44. Stockholm, ½ mark 1558. Br B2 överst.
45. Åbo, 1 mark 1556. Br nederst. SM 221.
46. Åbo, 8 öre klipping 1557. 2 ex. - tyvärr glömt kolla typ och SM-nr. Br avbildar 1556.

Erik XIV

47. ½ mark u å, den troliga kröningskastpenningen (1561). Br mitt på EXIV:s första plansch. H 2.
48. 3 mark 1562 ("krigsmynt"). Br pl [2], mitten.
49. 2 mark 1563 (16 öre). Br C, nederst.
50. 2 mark 1565 (16 öre). Br påföljande pl, överst.
51. 1 mark 1568. Br som föregående pl, men mitten.

Johan III

52. Medalj: som Br pl [1] överst med ordenskedja kring riksvapnet (Kröningen 1569). H 7. Silver?
53. 4 öre 1592. Br pl [7] nederst.
54. 2 öre 1575. Br pl [6] nederst (men 73).
55. Ett antal av J III:s vanliga mynt har lämnats okatalogiserade.

Sigismund

Denne kungs svenska mynt saknas helt och tid fanns inte att kontrollera, om de hamnat under Polen.

Karl IX (även som hertig)

56. 1 ört 1599. Br "Interregnum", mitten. SM 14.
57. 4 öre 1603. Br pl som hertig [5] näst överst. SM 19.
58. 8 mark 1608. Br pl [5] mitten. SM 32.
59. 1 riksdaler 1610. Typ som Br [5], men där 1608. SM 23.
60. 1 mark 1608. Br pl [6] nederst
61. ½ mark 1607. Br pl [7] överst. 2 ex.
62. Göteborg, 2 öre 1609. Brenner pl [7] nederst.
63. Medalj i silver från 1607 el senare, nederst på fränsidan vågskålar. Br sista medaljpl, nederst. H 8.

Hertig Johan av Östergötland

64. 1 öre u å. Br h 3 nederst.

Gustav II Adolf

65. 4 mark 1617. Hos Br 1615.

Besittningar

66. Erfurt, segertaler 1632 till ettårsjubileet. Br pl bakom J 2, överst. JH 109. SB 23a eller b.
67. Osnabrück, 1 taler 1633. Något varierande mot Br J 2, mitten. JH 128/129. SB 4d.
68. Mainz, 8 heller, brakteat med GARS8 format som ett kors. Br sista pl för silvermynt, nederst. SB 17.
69. Tysk medalj över kungens segrar 1631. Av Sebastian Dattler 1632. Br -. H 58. Więcek 79.
70. Kungen hyllas efter sin död 1632. Av N. R. Kitzkat, Dresden. Br -. H 178.

Kristina

71. Medalj med bild och tänkespråk som på riksdalern. Av Sebastian Dattler 1647. Anses slagen i Stockholm (Daniel Kocks initialer på fränsidan). Br -. H 19. Więcek 122.
72. Kröningen 1650 ("Avitam et auctam"). Av Erich Parise. Br medaljpl (Christina) överst. H 39. Bildt III:10.
73. Medalj med drottningens porträtt, på fränsidan densamma sittande som Dea Roma och hållande segergudinnan i handen. Silver. Har med rätta knutits till kröningen 1650 och tillskrivits Erich Parise. Br medaljpl., mittersta till höger. H 51. Bildt III:13.
74. Drottningen iförd hjälm, höger sida, med lagerkvist framför och CHRISTINA, signerad EP (=Erich Parise). Fränsidan visar en strålände sol, ingen inskrift. Användes som presentmedalj, troligen i samband med kröningen 1650. Br medaljpl [4-5]. Br 2 Christina Tab III. H 76. Bildt IV:16-17.

Karl X Gustav

75. Kungen krönes 1654 ("A Deo et Christina"). Av Johan Rethé. Br pl [1] mitten. Br 2 Tab I. H 5.

76. Kungen och drottning Hedvig Eleonora 1655. Sonen Karls (XI) födelse. Av J. Rethe 1655. Br pl [4] mitten. Br 2 Tab II. H 22.
77. Drottning Hedvig Eleonora regerar under sonens minderårighet. Tillskriften Joh. Breuer. Br Carl Gustav pl [4] nederst. Br 2 Tab II. H (Hedvig Eleonora) 3.

Karl XI

78. Kröningen 1675. Av Arvid Karlsten. Br medaljpl överst, Br 2 Tab III. H 44. Stenström 19.
79. Konungens och ständernas enighet 1682. Av A. Karlsten. Br tilläggspl mitten till h. H 96. Stenström 47.
80. Konungen och drottning Ulrika Eleonora d ä. Av Anton Meybusch. Br -. H 150.
81. Landets välstånd under Karl XI. Av Raymond Faltz. Br -. H 109.

Danmark

82. Kristian III, Köpenhamn. Tilläggspl (utvikbar) DANORVM aliquot ..., Hafniensis, Galster 105.

Falsa mynt

83. "Birger Magnusson" med krönt B. Br II:2. LL s 176 nr 24.
84. "Magnus Erici". Brakteat med krönt uncialt M. Br III:2. LL -.
85. "Stenchillus". Imiterar i runstil ett blixliknande S. Br I, överst till h. LL -.
86. Falsk AROS-brakteat, närmast som Br tilläggspl 9, "Magnus ladulås 1277", nr 9. LL s 176 nr 3.

B. Guldmynt, som vi inte hade möjlighet att se.

1. Erik XIV, guldmynt 1568 (dvs ungsk gyllen). JH 16. Br [E XIV pl I] överst.
2. Johan III, ½ portugalös (1586). JH 23. Br D överst.
3. Ungsk gyllen 1569. JH 24. Br -.
4. Hertig Karl (IX), 8 mark 15[8?9]. JH 41 (1599). Br F3 överst.
5. Karl IX, 16 mark 1607 ("6 dukater"). JH 53? Denna säregna beteckning i katalogen (6 dukater är = 4 caroliner, 16 mark = 1 carolin) gör, att det kan vara antingen Br Karl IX pl G3 överst eller G3 nederst, men annat årtal. Förmodligen det förra, dvs 6 dukater (i så fall det andra kända ex.).
6. XVI mark 1610 (1 carolin). JH 54. Br G3 nederst.
7. Gustav II Adolf, klipping (10 mark) 1626. JH 68. Br J överst.

Personmedaljer

Dylika finns inte upptagna hos Brenner men har troligen ingått i hans samling. Vi har noterat många, t.ex. Axel Oxenstierna, signerad •FG•1634 (Hy I:33:2); Johan Banér av Joh. Blum i Bremen ca 1640 (Hy I:23-24:1) och Per Brahe av J. G. Breuer ca 1680 (Hy I:62:5). Samlingen av medaljer utförda av Karlsteen, Brenners samtida, är omfattande och har inte förtecknats i sin helhet.

Senare förvärv

Det finns åtskilligt svenskt material i Pusjkinmuseets myntkabinett som ligger efter Brenners tid, eller i slutet av dennes levnad. Många medaljer av Chr. Wermuth med svensk anknytning, många av I. C. Hedlinger (t.ex. Riddarhusmedaljen i silver, några ur regentlängden), av D. Fehrman (t.ex. Lovisa Ulrikas spelpenning, H 3). Karl XIV Johans stora presentmedalj med valspråket, i silver (99,24 g), som senast behandlats i SNT 1998, s 104-111, har varit en gåva från kungen till någon okänd ryss, kanske en av uppvaktningen vid kejsar Nikolaus I:s överraskande besök 1838.

Det kan här vara värdefullt att mer ingående berätta historien bakom Pusjkinmuseets numismatiska samlingar:

Grunden till myntsamlingen skapades till Moskvask kejserliga universitet vid mitten av 1700-talet. Redan 1757 började man använda mynt och medaljer som åskådningsmaterial i samband med undervisningen. Dessa fick man främst genom donationer och genom köp. År 1772 fick man som gåva en stor samling svenska mynt och medaljer och givaren ville, som redan tidigare nämnts, vara anonym. Det är emellertid helt klart att familjemedlemmar ur släkten Demidov gång efter annan återkommer som donatorer till universitetet. Så var även fallet vid början av 1800-talet när industriägaren P. Demidov överlämnade olika konstföremål samt ett naturalliekabinett och flera tusen mynt och medaljer.

I samband med Moskvask brand 1812 under kriget mot Frankrike förstördes stora delar av universitetets arkiv och samlingar. Men de numismatiska samlingarna klarade sig helt och hållet. Efter 1812 fick myntsamlingen benämningen *Münzkabinett*. Vid slutet av 1840-talet blev myntkabinettet en del av universitetets konstmuseum. Förvärven var sporadiska och knappast planmässiga. Under 1850-talet började myntskatter som hittats i jorden tillföras samlingen. Liksom i övriga Europa var det nyare plogar som bidrog till ökningen av antalet skatter. Konsthistorikern och arkeologen K. Herz gjorde en del inköp av mynt till samlingen. Avsikten var att komplettera den systematiska samlingen. Omkring år 1880 hade myntkabinettet mer än 20.000 mynt och medaljer. En rad skickliga numismatiker hjälpte till med samlingen: A. V. Oreshnikov, L. A. Tretyakov, A. M. Podshivalov och

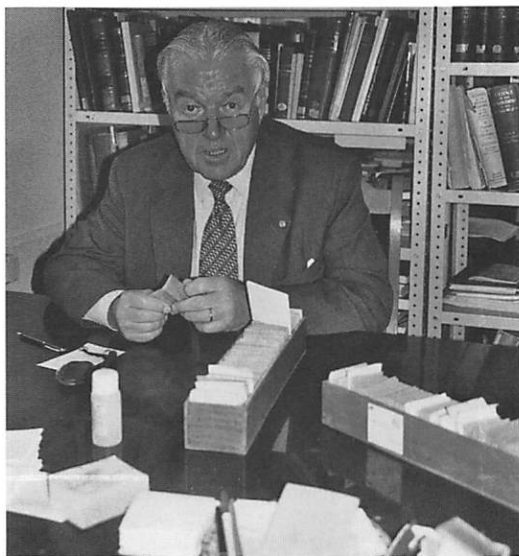
H. D. Fren. År 1888 beslutades att den ryska delen av myntsamlingen skulle överföras till Moskvask historiska museum. Det var sammanlagt drygt 9000 exemplar och de finns fortfarande kvar där.

År 1912 separerades universitetsmuseet från själva universitetet. Till en början kallades museet *Alexander III:s konstmuseum* och myntsamlingen lydde under skulpturavdelningen. Ansvarig för mynten var numismatikern A. N. Zograf (1889-1942). År 1923 slog man ihop konstmuseet med Rumyantsev-museet. Många stora privatsamlingar av mynt hade nu, p.g.a. revolutionen 1917, tillförts museet, som 1932 om döptes till det *Statliga konstmuseet*. År 1937 döptes det om till *Pusjkinmuseet* efter den store ryske författaren.

Kriget mot Tyskland 1941-1945 innebar att museets hela samling evakuerades. Då var L. P. Kharko (1899-1961) chef för den numismatiska avdelningen. Han startade flera forskningsprojekt, skapade en mynt- och medaljutställning och ökade betydligt museets samlingar. Bl.a. förvärvades en samling om 10.618 antika, västeuropeiska och ryska mynt. Denna samling hade tillhört A. G. Golikov från Moskva. Under 1960-talet var K. V. Golenko (1929-1973) chef för den numismatiska avdelningen. År 1965 donerade A.I. Smirnov sin samling av över 5000 mynt till museet. I samlingen ingick bl.a. en stor dirhemskatt från Gyllene horden. Sex år senare (1971) tog museet emot ytterligare en stor samling. Denna gång rörde det sig om den samling som historikern E. A. Pakhomov ihopsamlat, ca 10.000 ryska mynt och 5000 österländska mynt. Under perioden 1971-75 fick Pusjkinmuseet ta emot ca 10.000 ryska dupletter från Eremitaget i Leningrad.

Idag är dr Nataliya M. Smirnova chef och samlingen består av ca 200.000 mynt och medaljer. Den antikvariska personalen vid den numismatiska avdelningen ägnar sig främst åt antika och ryska mynt. De som vi träffade var, förutom dr Smirnova: Anna Vikhrova (romerska och europeiska mynt), Ludmila Zavorotnya (ryska mynt och medaljer) och Sergej Kovalenko (grekiska mynt).

Myntkabinettets arbetsrum är inhysta i museets bakre del, där några rum stod till förfogande från en ursprunglig f.d. tjänstevåning. Myntavdelningen har ett bibliotek som tyvärr har stora luckor, t.ex. saknades litteratur över svensk mynthistoria. De har inte heller några svenska

Julius Hagander
sittande med myntpåsar
som innehåller svenska
mynt ur Elias Brenners
samling.
I bakgrunden syns
delar av Mynt-
avdelningens
numismatiska bibliotek.
Foto: Ian Wiséhn.

Nye ordföranden har ordet

Vid det uppskjutna årsmötet lördagen den 5 oktober 2002 valdes jag till medlem i SNF:s styrelse och vid styrelsemötet, som avhölls i omedelbar anslutning, till dess ordförande. Ett varmt tack till alla medlemmar och kolleger och den nyvalda styrelsen för det visade förtroendet.

Vem är jag, Julius Hagander? Här följer en presentation:

Född den 15 mars 1925 i Rostock i Mecklenburg av svenska föräldrar och på fädernet med rötter till den gamla familjegården Haganäs i norra Skåne. Utlandssvensk sedan 1931 med undantag för studier till studentexamen i Sigtuna 1939-1945. Utbildning till reservofficer i svenska flygvapnet med tjänst som stridsflygare. Kapten i Fvres 1957, lic.oec. vid handelshögskolan i St. Gallen, Schweiz, hösten 1950. Gift med schweiziskan Monika, f. Schneider, tre barn, åtta barnbarn, bosatt i Basel sedan 1955.

Barn föräldrarnas bortgång 1985 arvinge till släktgården Segeltorp på Bjärehalvön. Ledare och delägare i ett livsmedelsföretag med tillverkning av förpackningar till kött- och korvindustrin. Tacksam för att man tillverkade och konsumerade korv i hela världen; lämnade verksamheten 1989 för att ge plats åt yngre och duktiga ledare samt ägna mig åt mina intressen, där numismatiken intar en framträdande plats. "Bevis" är publikationerna *Sveriges och dess forna besittningars guldmynt och riksdaler från Gustav I till Carl XVI Gustaf, samling Julius Hagander, Klenoder ur ett myntkabinett*, utställning hos Bukowskis 29/10-3/11 1996 och *Från malm till mynt och medalj*, utställning på Kungl. Myntkabinettet 1998.

Med de medlemmar som har valts att styra den traditionsrika, sedan 130 år existerande Svenska Numismatiska Föreningen, ser jag fram mot att få värda de traditionella värden som finns och att utveckla framförallt kontakterna och samarbetet med vårt långa Sveriges landsortsföreningar, presentera erfarenheter och stöd från SNF till de yngre samlarna och alla andra intresserade samt fortsätta med det så viktiga och fruktbara samarbete föreningen haft med Kungl. Myntkabinettet.

Julius Hagander

myntauktionskataloger. Många kända handböcker finns endast i form av fotostatkopior. Under besöket kunde vi emellertid överlämna boken över Julius Haganders samling och i efterskott skickades ett bokpaket med aktuell numismatisk litteratur. Medarbetarna vid Myntavdelningen har till sitt förfogande modern datautrustning. Vi måste här också intyga vår tacksamhet över det vänliga sätt som vi mottogs av tjänstemännen vid Myntavdelningen.

Dr Smirnova hoppades att man i framtiden skulle ha möjligheten att organisera en tillfällig svensk myntutställning i Moskva. Utgångspunkten skulle då vara Brenners myntsamling.

Referenser

Bildt = Bildt, C., *Les médailles romaines de Christine de Suède* (1908).

Br = Brenner, E., *Thesaurus ...*, nytryck efter 1:a uppl. 1691 (1972).

Br 2 = Brenner, E., *Thesaurus ...* 2:a uppl. (1731).

Galster = Galster, G., *Unionstidens ud-møntninger...Dansk Numismatisk Forening*. Köpenhamn 1972

H = Hildebrand, B. E., *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar ...* 1-2 (1874-75)

Hy = Hyckert, B. E., *Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor* (I), *Numismatiska Meddelanden XVII:1* (1905).

JH = *Samling Julius Hagander, Sveriges och dess forna besittningars guldmynt och riksdaler ...* (1996).

LL = L. O. Lagerqvist, *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt* (1970).

Malmer = Malmer, B., *Den senmedeltida penningen i Sverige* (1980).

SB = Ahlström, B., Almer, Y. och Jonsson, K., *Sveriges besittningsmynt* (1980). Skaare = Skaare, K., *Norges mynthistorie*. Bind 2 (1995).

SM = Ahlström, B., m fl, *Sveriges mynt 1521-1977* (1976).

Stenström = Stenström, S., *Arvid Karlsteen, hans liv och verk* (1945).

Więcek = Więcek, A., *Sebastian Dadler, medalier gdańskie XVII wieku* (1962).

Litteratur

Anonym. Svensk myntsamling i Moskva. *Nyheter från Sovjetunionen* nr 3 1964, s. 32.

Aspelin, E., *Elias Brenner*. Helsingfors 1896.

Hildebrand, B., C.J. Thomsen och hans lärda förbindelser i Sverige 1816-1837. Vol. 1, Stockholm 1937, s. 95-96.

Nathorst-Böös, E., *Mynt ur Elias Brenners samling i ett ryskt museum. Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1963, s. 131-135.

Oldenburg, J. F. H., *Förteckning öfver framlidne kontorschefen J. F. H. Oldenburgs samling af Sveriges och dess utländska besittningars mynt samt Fredrik I:s Hessiska mynt*, Stockholm 1898.

Rasmusson, N. L. & Nathorst-Böös, E., *Elias Brenner och hans Thesaurus Nummorum*. Facsimileupplaga av Elias Brenners *Thesaurus Nummorum Sveo-Gothicorum*, Stockholm 1972 (1691), s. 13-21.

Smirnova, N. M., *Predisiovie. Moneti i medalj*, Moskva 1996, s. 5-11.

Tudeer, L. Th., *Elias Brenner som numismatiker*. *Finskt museum* 1917.

Wennberg, E., *Elias Brenner. Svenskt Biografiskt Lexikon* 1925, s. 203-11.

Författarna framför ett tack till Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forsk-

ning för lämnat ekonomiskt bidrag till resans genomförande.

”Söndags-Rit-Skola för Handtverkare” – Konstfack flyttar

Av Marie-Astrid Voisin

Söndags-Rit-Skola för Handtverkare.

Söndagen den 20 innevarande Oktober, kl. 8 förmiddagen, och sedermera alla påföljande Söndagar vid samma tid, kommer undertecknad, biträdd af Ornamentsbildhuggaren AHLBORN och Snickare-Styckmästaren Berlin, att lemna undervisning för Handtverks-Gesäller och Lärningar, i sådan ritning, som hör till deras yrken, särdeles Snickare-, Möbelmakare-, Timmermans-, och Smedsyrket, emot uppbärandet af en afgift af 3 Rdr banko för 3 månader. Lokalen blifver, med Kongl. Akademiens för de fria konsterne välvilligt meddelade tillstånd, i Kongl. Akademiens Elementar-skola vid Röda bodarne. De som önska begagna sig af denna undervisning, anmodas att dertill anmäla sig i undertecknads logi uti stora Westinska huset å Kungsholmen, på nedra botten, ingången från Kaplansbacken, alla f.m. från kl. 7-8.

N. M. MANDELGREN, Artist.¹

Aftonbladet torsdag 10 oktober 1844

Antligen var det söndag morgon. Artisten Nils Månsson Mandelgren vaknade tidigt. Han hade beställt en vagn till sin bostad vid Kaplansbacken 2, helt nära Kungsholms kyrka i Stockholm. Visserligen skulle han inte åka särskilt långt, bara över bron till Röda bodarna vid Tegelbacken, men han hade mycket att bära.

Söndagen den 20 oktober 1844, såg ut att bli en vacker höstdag. Vinden svepte in från Riddarfjärden och Mandelgren fällde upp kragen. Han kastade en blick upp mot det stora Westinska husets fasad mot Hantverkargatan; de många boende i Kungsholmens första hyreshus sov ännu. På andra sidan gatan var det stilla i Karolinska institutet med sin ännu gröna trädgård. Han såg mot den stora eldkvarnen och skogen av mäter på skutorna längs alla kajer, bort mot den ljusnande himlen över Södra bergen. Han kände sig frusen, där han satt i den öppna vagnen, eller var det kanske nervositet inför den kommande uppgiften. Om en

liten stund skulle han hälsa välkommen till sin ”Söndags-Rit-skola för Handtverkare”.

Så inleder Svante Hedin sin artikel ”Från söndagsritskola till högskola” i boken *Tanken och handen – Konstfack 150 år. Söndags-Rit-Skolan för Handtverkare* är början till dagens Konstfack. Denna skola har en lång historia och har ändrat både namn och struktur ett antal gånger. Nu skall Konstfack även ändra adress från Valhallavägen 191, där den funnits sedan 1958, till Telefonplan.

I början på sommaren kontaktades Kungl. Myntkabinettet av skulptören Ernst Nordin angående två sammansatta skåp innehållande gipser av medaljer, gemmer, sigill, m.m. och placerade i källaren till Konstfack. Eftersom Konstfack nu flyttar till nya lokaler blev Nordin bekymrad över

skåpens framtida öde då han ansåg att materialet har ett historiskt värde och bad därför Kungl. Myntkabinettet att ta en titt på detta. Min kollega Eva Wiséhn och jag själv tog kontakt med Konstfack och fick titta på skåpen och deras innehåll.

Vid besöket kunde vi konstatera att de två skåpen hör intimt ihop med Konstfacks tidiga historia. Det rör sig om två skåp (ca 1 x 2 x 0,6m) som placerats ovanpå varandra. De är inte i ursprungligt skick utan bemålade och till viss del täckta med grå färg. Innehållet i de glasade lådorna (bild 1) – vissa glas är trasiga vilket utsätter innehållet för skaderisker – är till stor del gipsavgjutningar av svenska och utländska medaljer (bild 2). Fleura av gipserna har en liten metallmarkering med inskriften ”Stockholms slöjdskola” samt ett nummer (bild 3).

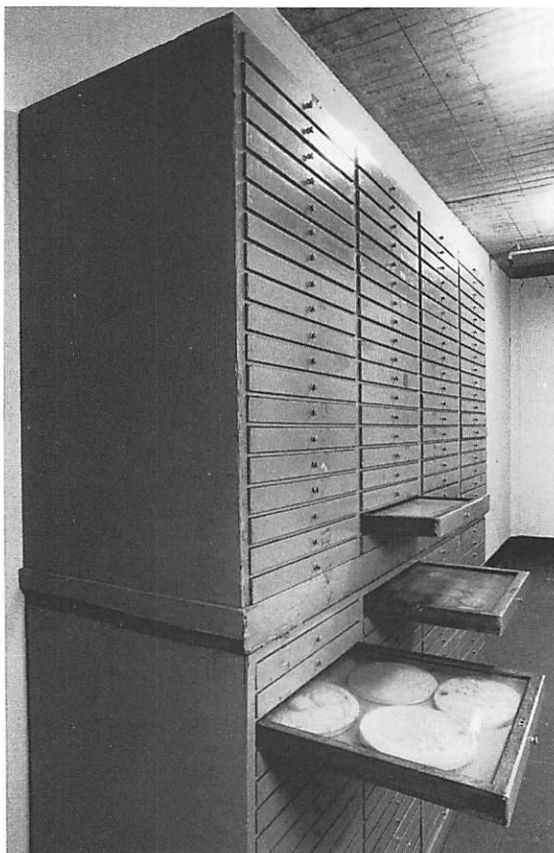

Foto: Gabriel Hildebrand, KMK.

Bild 1.

Bild 2.

Bild 3.

En stor del av samlingen, och tro-
ligen också skåpen, tycks alltså va-
ra från Nils Månsson Mandelgrens
(1813-1899) tid. Innehållet i vissa
lådor härstammar från den s.k. Ce-
dergrenska samlingen. Pehr Wilhelm
Cedergren (1823-1896), mer känd
för sina marinmålningar, uppmärk-
sammades av Mandelgren, som såg
till att han kom in på de Fria konst-
ernas akademi. Samlingen har också
utökats under åren så att det i några
av de sista lådorna finns material från
första hälften av 1900-talet.

Skåpen med innehåll är intressanta
och spännande, då de utgör en rest av
skolans tidiga historia. De visar även
hur man använde sig av medaljkon-
sten i undervisningen. Mandelgren
utnyttjade bl.a. planscher, modeller i

trä och gips i sin undervisning i ri-
ning och teckning. En annan lärare,
som även han tog hjälp av gipser i sin
undervisning, var ornamentbildhug-
garen Carl Ahlborn, mer känd i nu-
mismatiska kretsar för att vara gift
med Lea Ahlborn.

Kungl. Myntkabinettet har före-
slagit rektorn för Konstfack att man
i de nya lokalerna vid Telefonplan
försöker att skapa ett rum, eller en
del av ett rum, där man påminner ele-
ver och besökare om Konstfacks his-
toria. Genom att restaurera skåpen
till deras ursprungliga skick kan man
på ett snyggt, spännande och attrak-
tivt sätt visa både skåp och innehåll i
kombination med arkivmaterial från
Zickermanska och Martinska sam-
lingarna, samtidigt som man berättar

om skåpens och skolans historia och
kort redogör för medaljkonstens his-
toria. Därigenom kan man lyfta fram
en konstform som tyvärr kommit i
skymundan, och eleverna skulle kun-
na få ta till sig detta konstmaterial
som från början var avsett att använ-
das i undervisningen. Kungl. Mynt-
kabinettet har erbjudit sig att stå till
förfogande som stöd i ett sådant pro-
jekt, där vi kan lämna råd samt hjälpa
till med texter och annat.

Litteratur

Berg, G.: Nils Månsson Mandelgren,
Svenskt biografiskt lexikon, band 25,
Stockholm 1985-1987, s. 44-49.

Vennberg, E.: Pehr Wilhelm Cedergren,
Svenskt biografiskt lexikon, band 7, Stock-
holm 1927, s. 794-796.

Widengren, G. (red.): *Tanken och handen
– Konstfack 150 år*, Stockholm, 1994.

Not

¹ *Tanken och handen – Konstfack 150 år*,
Stockholm, 1994, s. 17. □

Mynt hindrade hårdragning

År 1723 sattes det upp ett stort antal
plakat runt London. De var avsedda
att locka publik till en "folkfest" som
den gången roade högeligen, nämligen:

A Women's Boxing Match

*Martha Jones of Billingsgate, fish-
woman, who have fought the best
fighting women that ever came to
that place, and hearing the fame that
is spread about the Town of this
noble City Championess, of her bea-
ting the Newgate Basketwoman, think
myself as brave and stout as any, there-
fore invite her to fight me on the
stage for ten pounds.*

Säkert fanns det en eller annan kvin-
na som kunde känna sig lockad av att
tjäna tio pund, men insatsen kunde
nog vara väl så blodig. Det fanns
naturligtvis en del regler även vid
dessa tidiga boxningsmatcher. En så-
dan regel bestämde att de kämpande
damerna inte fick dra i varandras hår.
För att förhindra detta beslutades att
de måste hålla ett mynt i varje näve.
Om någon öppnade näven och tap-
pade myntet under matchen skulle
den avbrytas och motståndaren avgå
med segern. En numismatiker undrar
självfallet vilken myntvalör som an-
vändes. Vågar man gissa på något
lägre kopparmynt?

IW

Ett förslag av Alfred Wilhelm Dufwa till ersättning av kronorssedlarna med stora riksvapnet

Ledamoten av riksdagens första kammar, Alfred Wilhelm Dufwa (1825-1883), hade under sin levnad en rad förtroendeposter. Bland dessa var att fungera som fullmäktig i riksbanken och såsom sådan vara deputerad för den inre förvaltningen. Man kan säga att Dufwa omorganiserade Sveriges Riksbank till att bli en modern anstalt. Åren 1871-75 minskades vid riksbankens huvudkontor tjänstemännens antal från 66 till 49 och vaktmästarnas från 31 till 20. Samtidigt växte rörelsen. Trots dessa personella minskningar blev allmänheten snabbare och bättre betjänad än tidigare. År 1873 åstadkoms en såvitt möjligt tidsenlig banklokal i de nära 200 år gamla bankhusen vid Järntorget i Gamla stan. Dittills hade bankens rörelse med allmänheten varit splittrad på flera olika kontor. Nu sammanfördes alla dessa expeditioner (kassa-, depositions-, räkenskaps- och diskontokontoren) i en nyinredd banksal och förenades organisatoriskt till en enhet under namn av bankkontoret.

Dufwa löste också många problem som rörde riksbankens köp och försäljning av utländska valutor samt ordnandet efter myntkonventionens avslutande av inväxlingen av svenska sedlar i Köpenhamn. Dufwa ville utveckla riksbanken till en stor och mäktig institution med allsidig affärsbankrörelse. Han kom därmed i konflikt till dem som företrädde privatbankernas intressen. Framför allt företrädde han banken i striden mellan riksbanken och Stockholms enskilda bank, företräd av A. O. Wallenberg. Vid något tillfälle fälldes ett omdöme att Dufwa var en man, som illa gjorde skäl för sitt menlösa namn, en man av Wallenbergs skrot och korn, fullt ut hans like i kraft och hänsynslöshet men vida hans överman i bildning.

Det är Dufwa som främst irriterar sig över att de nya kronsedlarna från 1874 fortfarande har emblemen för adeln, prästerna, borgarna och bönderna avbildade i hörnen. Vid ett sammanträde den 5 oktober 1876 påminde Dufwa att en sådan förändring av sedlarna redan år 1873 "ansetts erforderlig jemväl af den anledning, att desamma allt fortfarande vore försedda med de fordnas riksständens

emblemer". Dufwa hade även en del synpunkter rörande tillverkningssättet av sedlar samt deras storlek. Därmed beslutade Bankofullmäktige att sedlarnas format borde ändras "så att dels femkronesedeln komme att blifva något mindre än nu är förhållandet och bestämmas till 11 centimeter i bredd och 6 centimeter i höjd samt tiokronesedeln lika den å 5 kronor, dels ock 50- och 100-kronesedlarna dubbelt så stora som 5-kronor och 10-kronesedlarna samt ettusen-kronorna tre gånger så stora som sedlarna å de lägsta valörerna".

Tryckeriföreståndaren Carl Axel Nyman vid bankens sedeltryckeri fick i uppgift att ta fram olika förslag på nya sedlar. Dels skulle formaten ändras och dels skulle valörsiffrorna bli tydligare. Varje sedelvalör skulle också få egen färg. Från bruksförvaltaren vid Tumba bruk begärdes också "prof å sedelpapper af bättre beskaffenhet samt af större styrka och varaktighet än det som nu begagnas". Nyman fick en del problem med att få fram lämpliga sedelförslag. Pro-

fessor Scholander skulle hjälpa till vid bedömningen av förslagen. Arkitekten Magnus Isæus lämnade förslag som inte godkändes. Professorn i arkitektur, Albert Theodor Gellerstedt avböjde uppdraget och det gjorde även historiemålaren professor Johan Boklund. Till slut tog Scholander själv över uppgiften och därmed fick Sverige den sedeltyp som ibland kallas "Lilla riksvapnet".

I Kungl. Myntkabinettets samlingar finns ett par sedelförslag målade i akvarell. De är i valörerna 5 och 10 kronor och konstnären har utskrivit datumet 2 januari 1877. Förslagen är vackra, men kanske alltför detaljrika; dessutom saknas dynastivapnet. Kanske var det den orsaken som gjorde att de inte godkändes. Tyvärr vet vi inget om konstnären bakom förslagen.

IW

Litteratur

Lindgren, T., *Riksbankens sedelhistoria 1668-1968*. Stockholm 1968.

Foto: Jan Eve Olsson, RIK.
Se också omslagsbilden i färg.

Inlösen av halva sedlar

Vid 1879 års riksdag beslöts om in-
dragnin av de enskilda bankernas
rätt att utge egna sedlar i valören fem
kronor. En av de drivande var finans-
ministern Hans Forssell. Följande år
väckte också greve C.M. Björnster-
na en motion i riksdagens andra kam-
mare om att ändra den gällande skan-
dinaviska myntkonventionen, så att
den också skulle komma att omfatta
5-kronor i guld.

Av motionens formuleringar kan vi
utläsa tankegångarna bakom såväl
avskaffandet av privatbankernas fem-
kronosedlar, som önskemålet om att
präglad guldmynt i samma nominal.
Avsikten var att "införa ett lämpligare
förhållande mellan den stora mas-
san papperssedlar och den ringa till-
gången på verkligt mynt". Björnster-
na framhöll att den farliga föreställ-
ningen hos allmänheten borde utro-
tas, att "papper är mynt". Han och
flera med honom ansåg med andra
ord att det förelåg en fara för att en
stor sedelstock var inflationsdrivande.

Troligen för att underlätta över-
gången till kronmyntsystemet hade
dock även sedlar i valören 1 krona
införts 1874. Detta är och året innan
präglades ju inga kronmynt i silver.
Då enkronosedeln avskaffades 1875,
hängde detta troligen samman med
de ovan nämnda tankegångarna, att
penningcirkulationen i högre grad
borde fyllas med mynt.

I debatten om privatbankernas se-
delutgivningsrätt vid 1879 års riks-
dag framfördes även andra synpunk-
ter.

Pseudonymen Marcellus, bakom
vilken skriftställaren (och sedermera
redaktören för Nya dagligt allehand-
da) Wilhelm Bergstrand dölde sig,
skrev att "många talare uppträdde",
men längst i kritik mot de enskilda
bankerna gick lantmannapartiets fö-
reträdare. Riksdagsmannen Sjö från
Kronobergs län hävdade t.ex. att de
"till väsentlig del hämtade sin vinst
ifrån rent av fiktiva tillgångar". Sjö
anklagade med andra ord bankerna
för att manipulera sina räkenskaper,
och framförde bland annat som ex-

empel de ojämna siffror, som före-
kom på sedelräkningarna.

"Våra banker hafva icke rätt att
utgifva sedlar annat än på fem och
tio kronors valör, och då är det ju
omenskligt, att kolumnsiffrorna sluta
på andra siffror än fem eller noll, och
dock finner man icke blott ojämna
siffror i kronkolumnen, utan till och
med öretal i kolumnen därför," an-
förde Sjö.

Då det invändes att förklaringen
möjligen skulle sökas i det faktum att
de äldre bankerna i gamla tider utgi-
vit sedlar på 2 och 3 riksdaler banko,
och att den del av dessa sedlar som
icke blivit presenterade till inlösen
fortfarande måste bokföras, uttryckte
Sjö fortfarande sin skepsis. 3 riksdal-
er banko motsvarande visserligen 4
kronor och 50 öre, men Skånes En-
skilda Bank hade en slutsiffra på 75
öre i sin sedelräkning, och den kunde
med andra ord inte ha uppkommit på
detta sätt.

"Obegripligt i sanning", utbrister
"Marcellus" ironiskt. "Om herr Sjö
dock hade frågat någon, som har litet
bättre reda på saken än han själv har,
så skulle en icke afvita [=vanvettig]
förklaring hafva kunnat gifvas", fort-
sätter han. "Denna bank har nämli-
gen varit liberal nog att lösa in *halfva*
sedlar, som till invexling presente-
rats, men har, då den andra hälften ju
kunnat komma efteråt, begripligtvis
icke velat lemna för dem mer än half-
va det belopp, hvarpå de äro utställ-
da".

Detta skulle således vara den märk-
liga förklaringen till varför åtmins-
tone den skånska bankens sedelräk-
ning slutade på ett "ojämnt" belopp.
Huruvida detta var en praxis, som
även omfattades av andra banker, har
dock ej kunnat utrönas.

Bengt Hemmingsson

Källor och litteratur:

- Bihang till riksdagens protokoll (–) år 1880. Första samlingen, 2:a avd., 2:a bandet nr 1 (19/1 1880)
- Svensk författningssamling 1879 nr. 27
- Marcellus [W. Bergstrand]: *Från 1881 års andra kammare. Konturteckningar*, I (Sthlm 1881) s. 208ff

Auktioner

December:

7 Bruxelles, Jean Elsen

E-pengar – en framtidsvaluta?

Hur kommer våra betalningsmedel att se ut i framtiden? Det är en fråga som givit upphov till många spekulationer, idéer och en del rena fantasier. En vision om framtidens ekonomi som ofta förekommer i medierna och bland forskare är att dagens sedlar och mynt snart kommer att ersättas av elektroniska betalningsmedel.

Den amerikanske kulturantropologen Jack Weatherford skriver i sin bok *Pengar* (1998) att den övergång vi idag tycker oss skönja från pengar i fysisk till digital form i själva verket är penningssystemets tredje metamorfos. Den första versionen av pengar, säger Weatherford, kom till i Lydien¹ för ca tretusen år sedan när man uppfann myntet. Detta, menar han, underminerade de gamla tributimperierna och skapade grunden till den moderna marknaden. Den andra versionen av pengar hade enligt Weatherford sitt upphov i renässansens italienska bankväsende och skapade så småningom ett system med nationalbanker och sedlar. Sedelsystemet krossade enligt honom feodalismen, gjorde pengar till samhällets ekonomiska grund och beredde mark för en ekonomisk makt som vilade på innehav av aktier, obligationer och före-

Trots krånglet med att få tag på kontanter tycks svenskarna tycka om sina sedlar och mynt. Foto Jan Eve Olsson, 2002.

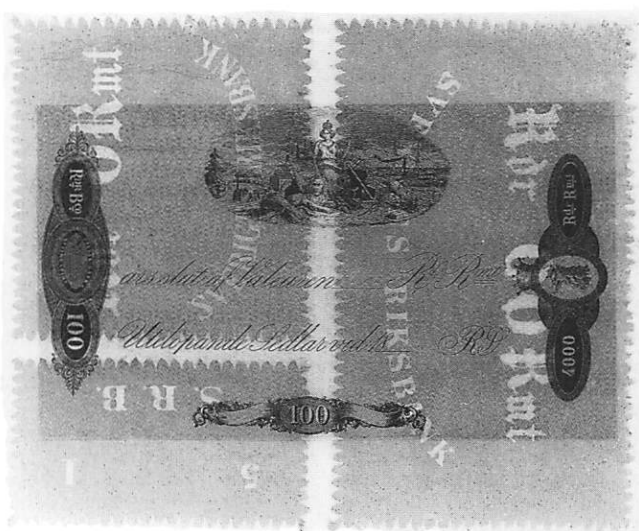
tag i stället för jordäggande. Det nya elektroniska penningssystemet, skriver han, kommer att få lika långt-

gående sociala och politiska konsekvenser som de tidigare och kommer att skilja den kommande civilisatio-

Sedelliknande omslag från Diskontverkets lånekontor i Malmö

Under åren 1773 och 1872 fanns ett antal diskontkontor i Sverige. De var en slags föregångare till affärsbankerna. De skulle befrämja handel, industri och jordbruk. Diskontverket öppnade lånekontor i Göteborg och Malmö 1824. Från och med 1863 gick de under namnet Diskontkontoret. De var relativt självständiga, men införlivades 1872 helt med Riksbanken. Därmed fick banken sina första avdelningskontor och som sedan skulle utökas till fler residensstäder.

Riksbanken hade ofta svårt att snabbt kunna få ut tillräckligt antal sedlar i cirkulation och därför fick Diskontkontoren (även kallade lånekontor) en viktig funktion som en form av lokalbanker. Lånekontoren sysslade mycket med fastighetslån, men inlåning från allmänheten var förbjuden. Det är bla i denna fråga som diskonterna skiljer sig från de framtida affärsbankerna. Lånesummorna utbetalades i assignationer

Omslag från Diskontkontoret i Malmö ca 1867-1873. Måtten är 260 x 210 mm. Foto: Jan Eve Olsson.

nen från den moderna "lika mycket som den skiljer sig från aztekernas eller vikingarnas värld".²

Sedlarna har, om man så vill säga, blivit en metafor på en metafor i den moderna ekonomin. Mynten utgjorde en abstraktion på det värde som man kunde sätta på varor och tjänster och sedlarna i sin tur en abstraktion på myntens värde. Är människor idag redo för ytterligare en abstraktion, skapandet av de digitala valutorna? Faktum är att merparten av allt ekonomiskt värde redan är digitaliserat, och att människor dagligen använder sig av virtuella pengar i form av kredit- och kontokort. Men kommer då kontanterna att helt försvinna i framtiden för att helt ersättas av e-pengar eller kommer vi framöver få se att de virtuella pengarna även i framtiden inte helt ersätter våra pengar av metall och papper utan snarare kompletterar dem?

Den 16 september i år höll vice riksbankschef Lars Nyberg ett tal om IT i den finansiella sektorn för UNISYS på *Executive Business Center* och tog där upp frågan om kontanternas framtid.³ I sitt tal konstaterade Nyberg att kontantanvändningen i Sverige halverats sedan 1950-talet som en följd av den tekniska utvecklingen med kortbetalningar och Internet som ett substitut för betal-

ning med sedlar. Denna utveckling, poängterar Nyberg, har dock avstannat på senare år och säger att kontantstocken (MO [= mynt och sedlar]) nu ligger runt 90 mdr kr (ca 4% av BNP).

Huvudalternativet till kontanter är i dagsläget främst kredit-, betal- och cashkort. Kreditkortsbetalningarna utgör en fjärdedel av alla transaktioner i Sverige till skillnad från i övriga nordiska länder, där de utgör en mycket större andel. Cashkortet är Sveriges enda renodlade elektroniska valuta (pengar som inte överhuvudtaget existerar i kontant form) med landsomfattande utgivning. Cash-funktionen går ut på att de banker som är med i projektet ger ut sina egna e-pengar, som laddas ned i ett chip på bankens kredit- eller betalkort. Detta projekt har, liksom i andra länder med liknande system, inte blivit någon större succé bland konsumenterna. Kanske på grund av att "gamla hederliga pengar" fortfarande känns tryggare att förlita sig på.⁴

Sverige har färre bankomater per capita (ca 300 per 1 000 000 invånare) än de flesta av länderna i Europa (Grekland och Turkiet undantaget) med följd att det i Sverige är krångligare att få tag på kontanter. Detta till trots tycks svenskarna vara mer för-

tjusta i sina kontanter än våra europeiska grannar.

Allt tyder på att digitaliseringen av pengarna även kommer att dominera världsekonomins framtid. Och kanske kommer denna utveckling i framtiden verkligen att skilja kommande generationers civilisationer från vår egen, lika mycket som den nu skiljer sig från vikingarnas och aztekernas? Ingen vet säkert. En sak som man dock kan säga med största sannolikhet är att vi förmodligen kommer att få leva med mynt och sedlar även en god tid framöver.

Martin Ekdahl

Noter

¹ Den lilla stadsstaten Lydien låg i Mindre Asien, mellan Grekland och Persien, och existerade ca 2000-546 f. Kr. Lydien är mest känt för sin kung Krösus (eller Kroisos) som styrde staten mellan 560-546 f. Kr. och var vida berömd för sin rikedom och sina mynt.

² Weatherford: 14.

³ Talet kan läsas i sin helhet på Riksbankens hemsida www.riksbanken.se.

⁴ Poängteras kan dock att användandet av cashkort tycks variera i olika delar av landet.

Martin Ekdahl är historiker och praktikant från Södertörns Högskola på Kungl. Myntkabinettet hösten 2002.

på Riksbanken i Stockholm. Dessa assignationer (dvs anvisningar eller checkar om utbetalning av pennin-gar) var på jämna belopp och hade banksedelutseende. De cirkulerade bland allmänheten på samma sätt som Riksbankens sedlar. Om dessa assignationer kan man läsa mer om i t ex Lennart Walléns utmärkta bok *Sveriges sedlar* som utkom 1984.

I Kungl. Myntkabinetts samlingar finns som deposition från Sveriges Riksbank ett mycket ovanligt tunt genomskinligt finpapper med vattenmärken. Det tycks vara ett provtryck till omslag från Diskontverkets lånekortor i Malmö från perioden 1867 till 1873. Tidsangivelsen kommer sig dels av texten i vattenmärket: *SVERIGES RIKS-BANK*. Så kallades banken för första gången 1867. Dels på grund av valö-rangivelsen i riksdaler riksmünt som ju fanns kvar ända fram till införandet av kronor och ören 1873/4. Omslaget liknar väldigt mycket de gamla bankosedlarna av färgat pap-

per. I det här fallet rör det sig om grönt papper och svart text och ornamentik.

På mitten av papperet finns en bild med en sittande Moder Svea hållande en vapensköld med Sveriges tre kronor. Vid hennes sidor finns ett liggande lejon och symboler för jordbruk, handel och sjöfart. I bakgrunden syns segel- och ångfartyg samt ett tidigt lokomotiv. Till vänster på papperet finns fyra ovala rundlar samt texten: FILIAL-BANKS ASSIG-NATION No. / Rdr Bco 100. Till höger finns liknande ornamentik samt Skånes krönte griphuvud och valörbeteckningen 4000 Rdr Rmt. Under Moder Svea finns texten: Årslut af Valeuren ...Rd Rmt. / Utelö-pande Sedlar vid 18... RD.

En gissning är att papperet fungerade som omslag när assignationer skickades mellan olika orter.

/W

Prenumerera på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad!

Du som är medlem i Svenska Numismatiska Föreningen eller till Nordisk Numismatisk Union ansluten förening kan prenumerera på denna intressanta, populärt avfattade tidskrift.

Tidskriften redigeras i Köpenhamn och utkommer från 2002 med 4 dubbelnummer om året. Den innehåller artiklar på danska, norska och svenska, myntsamlar-nytt, recensioner samt auktionslistor från de danska och norska föreningarna. (Endast medlemmar till NNU anslutna föreningar kan lämna anbud.)

För våra medlemmar åtar sig SNF att ordna prenumerationen. Sätt in 230 kronor på vårt postgiro 1500 07-3 och skriv "NNU" på talongen.

Om Du vill ha provexemplar, ring kansliet 08-667 5598 (onsd - torsd 10.00-13.00) eller skriv till
Banérgatan 17nb, 115 22 Stockholm.

En medalj utförd av bröderna Simon

Under 1600-talet verkade två bröder som medaljkonstnärer i England. Det var Abraham Simon (1617-1692) och Thomas Simon (1618-1665). Samarbetet var något originellt. Den äldre brodern gjorde nämligen modellerna och den yngre brodern graverade. Abraham Simon har även gjort sig känd som vaxpousserare. Denne innehade under några år tjänst hos drottning Kristina. Det är känt att han i oktober 1651 arbetar åt änkedrottning Maria Eleonora. År 1654 får han uppdraget att utföra en medalj för Hedvig Eleonoras kröning. Åren 1655-1660 är Abraham Simon upptagen på den svenska hovstaten och kvitterar det förstnämnda året 300 riksdaler. Genom kvitton vet man att Abraham Simon i juli och december 1655, april 1657 och maj 1658 vistades i Sverige. Däremot vet vi mindre om vad han gjorde för medaljer.

På säkrare mark är vi vad gäller bröderna Simons engelska arbeten. En mycket fin engelsk medalj i Kungl. Myntkabinettets samling är ägnad Thomas Wriothesley, Earl of Southampton, och den är utförd 1664. Denne man var Karl I:s ständige följeslagare under det engelska inbördeskriget. Han var kungens främste rådgivare i de flesta frågor. Thomas Wriothesley var djupt engagerad i fördraget vid Uxbridge och han fanns på plats när Karl I avrättades 30 januari 1649. Han levde kvar i England under Oliver Cromwells styre och blev under Karl II utnämnd till Lord High Treasurer. Wriothesley avled 16 maj 1667.

Medaljen är gjuten i guld efter en modell som är utförd av Abraham Simon och därefter utsökt ciselerad av Thomas Simon. Den mäter 42 mm i diameter. Åtsidan visar bröstbilden av Thomas Wriothesley, Earl of Southampton, vänster profil. Hans långa hår faller ner på en spetskrage. Han bär en kappa och en mössliknande huvudbonad. Runt halsen hänger ett band med vidhängande medalj.

Frånsidan har en ingraverad text: THOMAS. COMES / SOVTHAMPTONIAE / SVMVVS. ANGLIAE / THESAURARIVS / MDCLXIII. (Thomas, earl av Southampton, skattmästare av England etc, 1664).

Det finns många engelska medaljkännare som anser att medaljen över Thomas Wriothesley hör till de finaste porträtten i den engelska medaljhistorien.

Ian Wiséhn

Gjuten guldmedalj från 1664 över Thomas Wriothesley, fjärde earl av Southampton. Konstnärer bakom medaljen är bröderna Abraham och Thomas Simon.
Foto: Jan-Eve Olsson.

Litteratur

Forrer, L., *Biographical Dictionary of Medallists*. Vol. V, London 1912, s. 510 ff & 519 ff.

Hawkins, E., *Medallic Illustrations of the History of Great Britain and Ireland*. Vol. I. s. 502, nr 137.

Stenström, S., Abraham Simon i Sverige. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1942, s. 204-211.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
TEL 08 - 411 08 07

Ny utställning

Är vi inte alla bröder?

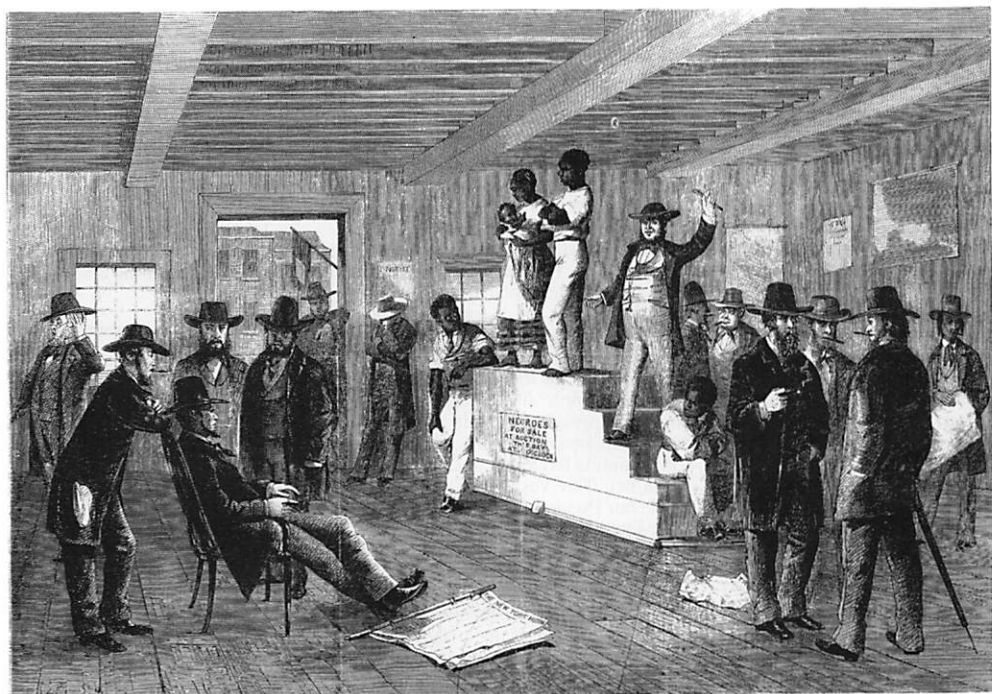
Den 3 oktober öppnade Kungl. Myntkabinettets temautställning om slaveriet. Den utgår, liksom alla Myntkabinettets utställningar, från våra egna föremål i samlingarna. I detta fall inspirerades vi inledningsvis av en pollett utgiven på 1790-talet i England. På åtsidan ses en kedjad och naken, knäböjande man. Omskriften lyder "Am I not a man and a brother?" – Är jag inte människa och bror? På åtsidan ses två händer som fattar varandra och texten "May slavery & oppression cease throughout the world" – må slaveri och förtryck upphöra i hela världen.

Engelsk pollett utgiven på 1790-talet i Middlesex. På randen står varierande att polletterna gällde i Dublin, Ballymurtagh, Cork, London, Lancaster eller Liverpool. Koppar, vikt ca 9 g.
Foto G. Hildebrand.

Polletten väckte vårt intresse för slaveriets historia och dess aktualitet idag. Åtsidans motiv och text finns också på Wedgwood-medaljonger från 1700-talets slut, som i sin tur hämtat dem från sigill tillhörande *Society for Effecting the Abolition of the Slave Trade* – Sällskapet för slavhandels avskaffande – från 1787 i England. Slavhandeln förbjöds i England år 1807 och i dess kolonier 1833. I Amerika avskaffades slaveriet efter Sydstaternas kapitulation vid inbördeskriget 1861-1865. År 1948 ingick förbud mot slaveri och slavhandel i FN:s förklaring om mänskliga rättigheter. År 2002 förekommer i praktiken fortfarande slavhandel, bl.a. i form av *trafficking*, kvinnor från öststaterna som hålls som prostituerade i västeuropiska länder. För att inte tala om de uttryck för rasism som finns mitt ibland oss.

I utställningen visas bland annat medaljer. En av dessa är utförd över kung Leopold II av Belgien. Han förvärvade Kongostaten med privata

Journalisten G. H. Andrews rapporterar från en slavauktion i Richmond, Old Virginia, år 1861. Ett podium ställdes fram, på vilket den aktuella posten visades, i detta fall en yngling "med ett anmärkningsvärt bra utseende". Ur *The Illustrated London News* 16 februari 1861.

År 1792 upphävdes slavhandeln på de dansk-västindiska öarna. Medalj präglad med anledning av slavhandelns avskaffande. Silver. Gravör Peter Gianelli (1767-1807). Foto G. Hildebrand.

Detalj ur en 1-dollarssedel utställd av The Bank State Georgia, 1861. I förgrunden syns två lugnt sittande damer. En av dem pekar ut mot bomullsfältet, där slavarerna sliter. I bakgrunden kan man se delar av landskapet och järnvägen med tåg och tuffande lokomotiv. Foto G. Hildebrand.

medel och skapade sig en stor förmögenhet. Hans hänsynslösa utnyttjande av de infödda i samband med rågummiutvinning väckte en opinionsstorm i Europa, som tvingade honom att 1908 överlämna området till belgiska staten. Mynt utgivna av "Kongostaten" 1888-1906 finns också med liksom ett aktiebrev utgivet 1927 för en gummiplantage. Fortfa-

rande då, 1927, hade man mängder med svarta arbetare som levde under slavliknande förhållanden.

Ett stort antal banker i Sydstaterna utgav egna sedlar, av vilka en del visas i utställningen. Många av sedlarna har motiv som anknyter till slaveriet, såsom arbetsscener från bomullsfälten skildrade som lantliga idyller. Samtida ögonvitnesskildrin-

gar av slavauktioner har också tagits med. Slutligen finns en del medaljer med som präglats med anledning av slavhandelns avskaffande, t.ex. från Västindiska öarna.

Utställningen är producerad av Monica Golabiewski Lannby och Ian Wiséhn. Arkitekt är Anna-Lena Carne.

MGL

Nytt om böcker – recensioner

**Johan Eriksson: Kondottärfurstar-
nas visuella retorik.** Stockholm 2002.
334 s, rikt illustr. ISBN 91-87215-20-9,
ISSN 1650-5298. Boken är utgiven på
Raster förlag.

DET HAR UTKOMMIT en ny doktors-
avhandling vid Konstvetenskapliga in-
stitutionen vid Stockholms universitet.
Avhandlingen handlar om fyra italienska
renässansfurstars mecenatskap och konst-
politik. På grund av de stora inkomsterna
från uppdragen som befälhavare över le-
gotrupper kunde Leonello d'Este, Sigis-
mondo Malatesta, Alessandro Sforza och
Federico da Montefeltro etablera ett hov-
liv som överträffade flera av de stora eu-
ropeiska furstehusens. De omfattande be-
ställningarna spelade en central roll i
marknadsföringen av *il condottiere* och
var i sig en viktig förutsättning för deras
politiska, sociala och ekonomiska posi-
tion. I konst och arkitektur manifesteras
olika faktiska händelser, myter och
ambitioner.

Johan Eriksson visar bl a hur man un-
der renässansen, med hjälp av medaljer
och mynt, för fram ett budskap om makt,
legitimitet och suveränitet.

Leonello d'Este (1407-1450) styrde
över Ferrara. Han var en stor samlare av
romerska gemmer och mynt, kallade *me-
daglie*. Utifrån dessa antika förebilder i
kombination med tidigare målade porträtt
började man gjuta medaljer vid hovet i
Ferrara. Det var främst Antonio Pisanel-
lo som utförde medaljerna. Dessa var
mycket uppskattade av de styrande som
dessutom ansåg dem ha bestående värde.
Två samtida lärda herrar, Guarino da Ve-
rona och Tito Vespasiano Strozzi, bety-
gade hur Pisanello gav evigt liv åt de fur-
star som han avbildade.

Redan till minnet av kyrkomötet 1438,
som d'Este lyckades förlägga till Ferrara,
göts medaljer med porträttet över den näst
siste bysantinske kejsaren Johannes VIII
Palaeologus. Om denna medalj och mán-
ga andra finns texter och bilder i Johan
Erikssons spännande bok som bör läsas
av alla med medaljintresse. Det var ju hos
de i boken behandlade renässansfurstar-

na som medaljen föddes. Man kan också
säga att numismatiken föddes där på sam-
ma gång.

Johan Eriksson är idag knuten till Sven-
ska Institutet i Rom och är även verksam
med projektet Tessin d.ä.

JW

Kungl. Myntkabinettet

Slottsbacken 6

Vitterhetsakademiens biblioteks
numismatiska boksamling

Torsdagar kl. 13 - 16

Bibliotekarie tel. 08 - 5195 5323

e-post:
carina.bergman@raa.se

Kring bihanget till Numismatiska Meddelanden I

Svenska Numismatiska Föreningen
(SNF) har sedan år 1874 givit ut 41
delar av *Numismatiska Meddelanden*
(NM) med artiklar i vitt skilda äm-
nen. År 1998 publicerades även ett
utmärkt register till delarna I-XL,
sammanställt av Kjell Holmberg¹.
Till NM I finns det ett bihang som
här skall behandlas närmare.

Bihang, benämnt "Bihang till
Numismatiska Meddelanden", tar på
sju sidor upp *Stadgar för Svenska
Numismatiska Föreningen* (s. 1-4),
Svenska Numismatiska Föreningens
Kassa år 1873 (s. 5) samt på de två
avslutande sidorna SNF:s *Styrelse*
[...] *Hedersledamöter* [...] *Leda-
möter*. Styrelsen utgjordes av August
Wilhelm Stiernstedt, ordförande; Carl
Snoilsky, sekreterare; Magnus La-
gerberg, kassaförvaltare samt sty-
relseledamöterna Hans Hildebrand
och Johan Otto Wedberg. Ett flertal
namnkunniga män står att finna i
ledamotsförteckningen, bl.a. Carl
Bonde, Gustaf Cavalli, Olof Hall-
borg, Robert Hartman, Bror Edvard
Hyyckert, Oscar Montelius, Harald
Selling² samt Hilder Werner. Tryckår
(1874). Ort och förlag finns angivet
på baksidan av bihanget³.

Holmberg har noterat att detta bi-
hang är ovanligt och att det endast
förekommer i en del av NM I:s upp-
lag⁴. Det har också spekulerats i att
antalet exemplar av bihanget motsvarar
antalet medlemmar i föreningen
vid NM I:s utgivande⁵. Mot detta
talar emellertid det faktum att inte
ens en av föreningens grundare, Ma-
gnus Lagerberg (1844-1920), hade ett
exemplar i sitt för övrigt rikhaltiga
bibliotek⁶.

I offentliga samlingar känner för-
fattaren enbart till två exemplar;
Lunds universitets historiska muse-
ums myntkabinett samt Kungl. Bib-
lioteket i Stockholm. Ytterligare sex
exemplar finns i privata samlingar
och ett exemplar såldes på Antikö-
rens auktion nr 19, 1996⁷. Antalet
kända exemplar uppgår således till
nio i dagsläget. I biblioteken på
Kungl. Myntkabinettet, Stockholm;
Uppsala universitets myntkabinett
samt i SNF:s egna bibliotek saknas
bihangen⁸. Författaren har ej haft
möjlighet att kontrollera om bihan-
get finns i A. W. Stiernstedts biblio-
tek i Strängnäs.

Kanske kan läsekretsen bidra med
information om fler exemplar i såväl
offentliga som privata samlingar? Vi-
dare är upplysningar om bihanget i
allmänhet av intresse. Den benägne
kan med fördel meddela redaktionen
om så är fallet.

Frédéric Elfver

Noter

¹ *Register över Numismatiska Meddelan-
den I-XL. Utgivna av Svenska Numis-
matiska Föreningen 1874-1995.* Sam-
manställt av Kjell Holmberg. Stock-
holm 1998.

² Om mynthandlaren Selling kan den in-
tresserade läsa i Ulf Nordlinds artikel
"Harald Waldemar Selling 1841-1920.
Skandinaviens förste mynthandlare. En
sällsam berättelse." [i:] *Nulla dies sine
linea. Festskrift till Ian Wiséhn, Numis-
matiska Meddelanden XLi*, s. 135-143.
Stockholm 2001.

³ Stockholm 1874. P. A. Norstedt & Sö-
ner.

⁴ Holmberg 1998, s. 14.

⁵ Enligt matrikeln på s. 6-7 i bihanget,
uppgick antalet ledamöter till 50 samt
3 hedersledamöter.

⁶ Detta påstående är baserat på vad som
idag ingår i Magnus Lagerbergs numis-
matiska bibliotek, där NM I finns, dock
utan bihang. Biblioteket köptes av SNF
år 1998 och finns nu i föreningslokalen
på Banérgatan i Stockholm.

⁷ Antikören, Myntauktion nr 19, 21 de-
cember 1996, lot nr 978. Den i beskriv-
ningen angivna kollarationen visar
på att bihanget ingick i denna lot.

⁸ I dessa bibliotek finns emellertid foto-
statkopior.

Astrid Lindgren på minnesmynt

Nu har det hänt igen! Det skulle dröja rätt länge efter Axel Oxenstierna 1634 innan vi fick se en enskild svensk på ett mynt – det blev efter 367 år Alfred Nobel på hösten 2001 (se SNT 2001:8:199). Men nu får vi Astrid Lindgren, efter bara ett år, på hösten 2002!

Vår älskade sagodiktare, barnens och djurens vän och försvarare, vår obesegrade debattör, vår världsberömda smålandsflicka, lämnade oss i början av året, sörjd av alla beundrare och tacksamma läsare. Tänk hur mycket fattigare vi hade varit utan Pippi Långstrump, barnen i Bullerbyn, Emil i Lönneberga, Mäddiken, Mio, Nils Karlsson Pyssling, bröderna Lejonhjärta, Karlsson på taket och alla de andra! Hon skrev för alla människor.

Det är som sagt bara tre gånger en enskild svensk har hedrats med ett mynt med sitt porträtt: Axel Oxenstierna, Alfred Nobel och 2002 Astrid Lindgren. En stor politiker, en stor uppfinnare och donator, en författare – därtill kvinna. Konstnär är den finska skulptören Erja Tielinen, född 1956 i Västerås, gift och bosatt i Helsingfors. Hon har förut utfört jubileumsmynt för finska myntverket och några medaljer. Det måste glädja feministerna av bägge könen att vi nu får vårt första mynt med och av kvinna, framsidan visar den urstarka flickan "Pippi" och den bilden skapades 1945 av Ingrid Vang-Nyman (1916-1959), konstnären är också en kvinna. (En mycket noggrann person skulle möjligen kunna påpeka, att den lilla bokstaven B på framsidan syftar på den avgående riksbankschefen, som oenkligen är en man!) Vänner av nordiskt samarbete kan glädja sig åt att konstnären bakom "Pippi" var född i Danmark, gift och verksam i Sverige, och att kvinnan som skapat myntet och porträttet föddes i Sverige och är verksam i Finland.

Det nya myntet ges ut av Sveriges Riksbank (förordning utgiven i Svensk Författningssamling (SFS) 2002:750, trädde i kraft 14 november 2002) och präglas av Svenska Myntverket i Eskilstuna. Alla tekniska data följer här:

Myntet gavs ut till 95-årsdagen.

Foto: Myntverket.

Valör: 50 kronor

Gulmetall: Cu 89%, Al 5%, Zn 5%, Se 1% (dvs samma legering som i 10-kronorsmyntet, den sk Nordic Gold)

Diameter: 36 mm

Vikt: 22 g

Maxupplaga: 100 000 ex.

Pris: 60 kr, varav 10 kr går oavkortat till Astrid Lindgrens barnsjukhus.

Åtsida: Inom yttre och inre ring till vänster lodrätt ASTRID / LINDGREN, i mitten hennes porträtt, halsbild en face, till höger följande inre kantcirkeln 1907-2002.

Frånsida: I mitten Pippi Långstrump i helfigur, till vänster 50 / KR, ovanför valören apan "Herr Nilsson", nedtill utmed kanten SVERIGE, till höger mellan Pippis spretande arm och ben E överlagt med hammare (= Eskilstuna) följt av B (= Bäckström, riksbankschef).

Rand: Slät

Myntet kommer att erbjudas alla svenska hushåll, som sedan kan sända in sin beställning till ett särskilt beställningskontor i Malmö. Tills vidare har vi inte fått någon adress. Beställningar kan ske på telefon i Sverige (020-73 00 00), fax likaså (020-32 00 32), eller via nätet på www.myntverket.se (enda möjligheten för utlandsboende, till dess att Malmö-kontoret får en postadress). Däremot kommer det inte att finnas någon besöksadress i Malmö – mynt kommer även i framtiden endast att säljs per postbeställning, allteftersom ordena inkommer, eller på angivet sätt per telefon etc. – det gäller även om man är bosatt i Malmö. Det nu aktuella myntet kan inte beställas från eller köpas i mynthandeln, bankerna eller Kungl. Myntkabinettet.

LLt

Finland

Finland visade under månaden som gick upp sitt första 100-euromynt.

Pressklipp

Nytt centrum för samlarforskning

Centrum för konsumentvetenskap (CFK), som invigdes i januari i år, kom till i ett samarbete mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. På CFK bedrivs tvärvetenskaplig konsumentforskning och ett nätverk med 120 forskare är knutet till forskningscentret.

Karin M. Ekström är docent i företagsekonomi och föreståndare för CFK. Som forskare inriktar hon sig på konsumentbeteenden och arbetar just nu med ett projekt om samlandet som konsumtionsfenomen. Projektet har titeln "Konsumtionens mening och konsumenters relationer till artefakter". Ekström är själv samlare av designade 1950-talsvaser och deltog i utställningen "Samlarens själ" på Länsmuseum i Gävle [se SNT 2002:5, red. anm.].

Det går bra att via e-post kontakta Karin M. Ekström och berätta om sitt samlande.

Adressen är karin.ekstrom@cfk.gu.se

Saxat ur Metro 30 oktober 2002, Lars Bårtås

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt. Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:
<http://www.nmh-mynt.a.se>

Konjaksresanden Gustaf Achates Protest har avänt en bättre middag med en vän på Hotel Mollberg i Hälsingborg. Hovmästaren bär en uppseendeväckande lång, elegant grå redingote. Gustaf Achates Protest vinkar hovmästaren till sig.

- Va kostar skruden?
- Etthundratjugufem riksdaler, eftersom grosshandlarn vill vetat.
- Va tror hovmästarn, att min kostar, då?
- ? ? ?
- Sjuttiofem lock, rättgångskostnaderna inberäknade!

Lock?

År 1929, när Albert Engströms "Gubbar", delen *Sjöfolk och Landkrabbar*, kom ut och ur vilken skämtteckningen ovan är hämtad, var det nog ingen svårighet för gemene man att förstå historien. "Riksdaler" eller "lock" var som att idag säga "spänn" eller annan vedertagen benämning för våra kronor. Här kan vi också se, att då som nu användes fortfarande uttrycket "riksdaler" för kronan, trots att riksdalern övergivits redan 1873.

"Lock" som folklig benämning för en 1-krona går tillbaka på dalern och kommer av romanins låck, som är belagt redan på 1840-talet. Ordet "rikslock" för riksdalern är känt sedan ungefär samma tid.

MGL

BLI MEDLEM I SAMFUNDET KUNGL. MYNTKABINETTETS VÄNNER

För endast 150 kronor om året

- får Du fritt inträde till museet
 - har Du 10% rabatt på det mesta i museibutiken (utom kommissionsvaror)
 - blir Du inbjuden till museets vernissager och Samfundets egna arrangemang
- Årsavgiften för medlemskap, 150 kronor, sätter Du in på pg 35 48 60 - 9

Har Du frågor rörande Kungl. Myntkabinettets Vänner är Du välkommen att ringa Samfundets sekreterare Carin Hirsch Lundborg tel. 08-5195 5316

MYNTKROGON

Julbord **395 kr**

SNF-medlemmar 15% rabatt!

Slottsbacken 6

Tel. 08-10 45 90 – Fax 08-22 43 90

Ur min samling säljes:

1 öre (16) 22 n01	1250	Rd 1841 1+	1200	5 öre 1873 röd 010	1000	1 sh 1838 oc	1600	5 ö 17 oc 9a10	1100
NYKÖPING 1/2 öre		1/8 Rd 1832 n01	325	2 öre 1898 0	425	Florin 1902 0	700	10 ö 25 oc	700
1627 k-ex 1+	2500	4 sk 1850 1+	425	1 öre 1874 010	500	Crown 1902 0	1800	25 ö 12 nära 01	2500
1 öre 1647 1a1+	500	4 Rd 1862 g1+	900	50 öre 1921 oc 010	2200	MAUNDY SET 1937 0	750	50 ö 23 uh 010	1500
2 öre KM 1662 1?	400	2 kr 1906 010	2000	5 öre 1912 0	2500	BIAFRA 2.5 sh 68 oc	300	1 kr 16 010	2000
1 öre KM 1661 1?	375	1 kr 1884 g01	2500	SAXONY Thaler 1862		NORGE 1 sk 1812		2 kr 13 010	1100
1/2 öre KM 1661 1?	300	1 kr 1889 1+	650	C272A oc 010	1250	typ I röd 010	185	2 kr 06 JUB 010	750
5 öre 1710 1	200	1 kr 1898 oc	1750	GREAT BRITAIN		2 sk 1810 rosetter		KONIGSBERG ÅRSSET I	
2 öre SM 1759 1+01	400	1 kr 1904 010	1900	1 p 1870 K727 oc	150	röd 01	550	MJUKPLAST 1967 oc	2100
1 öre SM 1768 1+	800	1 kr 1907 oc	1750	1.5 p 1834 01	220	1 öre 1906 oc	300	USA 1 cent 1848 oc	1600
Rd 1796 plr 1+	1500	50 öre 1881 1/1+	350	2 p 1817 K669 oc	450	10 öre 1874 oc	2900	QUARTER 1891 oc	2200
1/3 Rd 1800 KRÖN. 1+	700	25 öre 1897 oc	700	3 p 1837 K710 010	725	25 öre 1876 01/0	1300	HAWAII 1/4 dol 1883	
1/6 Rd 1829 1+	800	10 öre 1873 g1+	750	4 p 1850 oc	175	50 öre 1893 010	1100	nära 01	875
		10 öre 1896 spg. oc	500	6 p 1909 oc	200	1 krone 1889 oc	5000	1/2 dol 1883 1/1+	750

GRATIS PRISLISTA

KJELL PETTERSSON TEGELBRUKSVÄGEN 24. SE-723 48 VÄSTERÅS. TFN o. FAX 021-80 35 57

Mynt i massgrav – ett minne från Napoleons stora armé

Grävmaskinerna arbetade sig fram genom jordmassorna i ett område utanför Vilnius i Litauen. Man grävde för att förbereda byggandet av bostadshus. Plötsligt märker föraren i en av grävmaskinerna att hans skopa är fylld med ben och skallar från människor. Hela arbetslaget samlas vid gropan. Det som de ser fyller dem med skräck. De tror nämligen att de stött på en massgrav från nazisternas härjningar eller offer från stalintidens utrensningar. Polisen tillkallas, men man förstår snart att skeletten är äldre än 1900-talet. Polisen hittade nämligen mängder med uniformsknappar med tresiffriga nummer. Det var då som man förstod att fyndets historia går tillbaka till Napoleon Bonapartes "Grande Armée" som låg förlagd i trakten i juni 1812 innan man inledde fälttåget mot Ryssland.

I mars 2002 gjordes en första undersökning av ett litauiskt-franskt forskningsteam. Man hittade då 1724 skelett, 1500 uniformsknappar och ett 5-francsmynt med året 13 enligt den revolutionära kalendern,

dvs 1804/05. En andra utgrävning inleddes i september. Då fick arkeologerna fram ytterligare ca 700 skelett. Bland de fåtaliga funna föremålen finns tre guldmynt från Ludvig XVI:s regering. De funna knapparna vittnade om att soldaterna kom från fyrtio olika regementen. Man har även hittat skelett efter kvinnor i massgraven.

Enligt de historiska källorna lär ca 40 000 franska och allierade soldater ha avlidit i trakten kring Vilnius 1812. Orsaken var sjukdomar och svält.

I Vilnius finns nu ett stort intresse kring fynden. Turistnäringen hoppas på internationell uppmärksamhet och planerar att eventuellt arrangera historiska guiderutter för turister. De enda som inte är glada är byggnadsfirmorna som inte får bygga vidare i fyndområdet.

Man kan spekulera i varför så få mynt hittats. Svaret är kanske att man redan i anslutning till begravnigen noggrant tömde soldaternas fickor på värdeföremål innan man slängde ned kropparna i massgraven.

IW

Nye kassaförvaltaren

Dennis Pettersson heter jag och är född den 2 juli 1973 i Köping. Flyttade till Stockholm 1994 för studier i bl.a. systemvetenskap och har sedan snart fem år tillbaka arbetat som konsult inom systemutveckling, varav de senaste som egen företagare.

Myntintresset började redan i unga år med mynt från kronmyntspérioden och har genom åren kommit att byta inriktning mot vasatiden och senmedeltiden. Numismatisk och historisk litteratur är också ett stort intresse, särskilt den med anknytning till renässansen.

Som kassaförvaltare i föreningen kommer jag att arbeta med att långsiktigt förvalta föreningens och därmed dess medlemmars tillgångar på ett ansvarsfullt och korrekt sätt. I uppgiften ingår även att ombesörja kanslifunktionen i föreningens vackra lokaler på Banérgatan med tillhörande bibliotek. Vidare avser jag att författa en eller annan artikel inom "mitt" specialområde, dvs svenskt 1500-tal.

Jag ber att få tacka valberedningen, årsmötet och den nya styrelsen för visat förtroende.

Dennis Pettersson

Föreningar

Myntklubben Skilling Banco

12/12 Diskussionsafton. Tag med något numismatiskt objekt som du vill ta upp till diskussion eller har något att berätta om. Efter mötet åter vi julbord.

16/1 Torbjörn Lindström: *Korsfarrmynt*.

13/2 Köp, byt och sälj.

23/2 Antik- och samlarmässa i Cupolen, Linköping kl. 10-15.30. Entré 25 kr. Myntklubben Skilling Banco arrangerar. Bordsbeställning genom Sven Arweson 013-762 38.

13/3 Årsmöte. Lämna minst ett förslag till mötesaktiviteter hösten 2002 – våren 2004.

Möteslokal: ABF (Sparbankshuset), Snickareg. 20, Linköping, konferensrum Tallen, plan 3, kl. 18.30-22.00.

www.teboden.e.se/mksb

Strandbergs Mynt &

Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 6, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

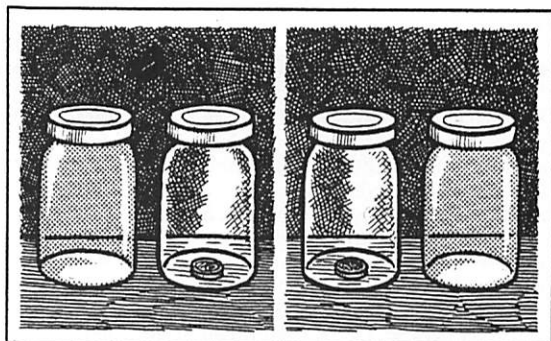
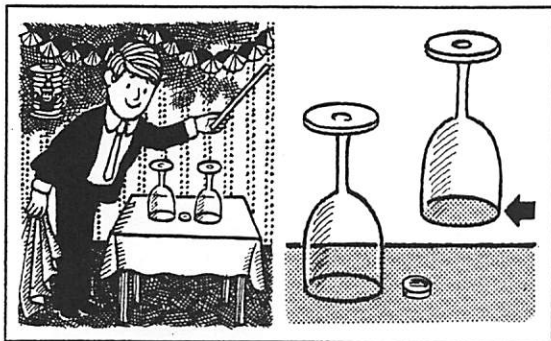
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nälmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Nyårstrolleri

I den tyska tidskriften *Stern* nr 52 den 20 december 1968 finns en helsida med förslag att tillbringa årets sista timmar. Skribenten Hans Jürgen Press presenterar ett par trolleritrick med bl.a. mynt, som jag inte sett äldre versioner av. Så för de som har brist på annan sysselsättning denna mörka vinterkväll, blott vill roa sina barn i all enkelhet eller vill bjuda nyårsaftonens festdeltagare på små överraskningar, erbjuds följande två mynttrick.

Det förtrollade myntet. På bordet står två uppochnedvända glas, däremellan ligger ett mynt. Allt i en gång täcker du med en duk. När du åter lyfter upp den, så är myntet försvunnet! Gör så här: Det ena glasets öppning täcker du dessförinnan med ett stycke tyg, som liknar bordsduken, men se först till att noga klippa bort kanten. Efter att du täckt över hela arrangemanget flyttar du det preparerade glasets, utan att åskådarna märker detta, ovanpå myntet, som då hamnar under den fastsatta tygbiten.

Myntet byter plats. I den vänstra burken finns vatten, i den högra "ein Zehnpfennigstück", eller förslagsvis en femtioöring. Häller man över vattnet, flyttar sig myntet till det vänstra glasets i stället! Gör så här: Lägg först ett mynt under vardera glasets. Det högra ser faktiskt ut att ligga inuti det tomma glasets. Men myntet under det vattenfyllda glasets ser man inte på grund av reflexen på dess botten. När du häller över vattnet lägger du en hand på det vänstra myntet. Sätt därefter omedelbart på locket på burken, och myntet verkar ha bytt plats.

MGL

Nobelprischeckar

Nobelprisen ger oss många associationer: snille, 10 december, festligheter, stadshuset, diplom och medaljer. Säkert tänker vi också på alla pengar som varje pristagare erhåller. Pengarna är nog för det mesta borta vid det här laget, men en del av de inlösta prischeckarna finns faktiskt kvar. Någon på Svenska Handelsbanken måste ha tagit hand om checkarna när nobelpristagarna lämnade dem över disken. Sedan hamnade de i Bankmuseet som ägdes av banken.

År 1974 inköptes museets samlingar av staten – dvs Kungl. Myntkabinettet. Alla bevarade utbetalningar är utställda på checkar från Svenska Handelsbanken. Säkert var detta mycket praktiskt för pristagarna, eftersom Grand Hotel i Stockholm och bankens huvudkontor är närmaste grannar. Checkarna är utställda på namn som William Faulkner (1950), Pär Lagerkvist (1951), Halldor Kiljan Laxness (1955), Albert Camus (1957) och John Steinbeck (1962). Det kan vara intressant att notera att priset i litteratur år 1950 innebar 156 289 kr och 62 öre. Tolv år senare fick Steinbeck 257 219 kr och 64 öre.

Som vanligt när det gäller checkar så har mottagaren skrivit sin namnteckning på baksidan. Tillsammans bildar checkarna en mycket exklusiv autografsamling!

IW

Checkar utställda på Albert Camus 1957 och Pär Lagerkvist 1951.

Foto: Jan Eve Olsson.

Varje sålt lokalminnesmynt
av Åsele's "reno" = 40 kronor
i brons 35 mm Ø
(= 4 euro) är ett bidrag till
för anskaffning av
ett nytt konstverk vid korsningen
av Saga- och Konstvägen i Åsele!

Beställningar till

ÅSELE KOMMUN Kommunalkontoret
910 60 Åsele

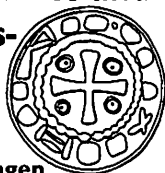
Tel. 0941-140 00 • Fax: 0941-140 01
Postgiro 14418-8 • bankgiro 762-0255

Förskottsbetaln. önskas för snabb leverans,
tillk. pt./fp. kostn.
1-4 mynt kr 15,-, 5 mynt ut. extra kostn.

COMMENTATIONES DE
NUMMIS SAECULORUM
IX-XI IN SUECIA REPERTIS
NOVA SERIES NR. 15

CHRISTOPH KILGER

**Pfennigmärkte und
Währungs-
land-
schaften**

**Monetarisierungen
im sächsisch-slavischen
Grenzland ca. 965-1120**

Pris: 525,- inkl moms.
Porto tillkommer.

♦ ♦ ♦

Beställningar:

**NUMISMATISKA
FORSKNINGSGRUPPEN**

Bollhusgränd 1B, 111 31 STOCKHOLM
Tel: 08-674 77 50 Fax: 08-674 77 53

Vi tackar våra
kunder
för det gångna
året och önskar en
trevlig helg!

**AHLSTRÖMS
MYNTAUKTIONER AB**

Rådmansgatan 21
Box 26033 103 94 STOCKHOLM
TEL: 08-10 10 10 0709-10 11 11
FAX: 08-678 77 77

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 20 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB
Rådmansgatan 21
Box 26033, 100 41 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel
Box 5031, 791 05 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt
Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel
Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

**AB Malmö Mynthandel &
Vykortsantikvariat**
Sven Gunnar Sandberg
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer
Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder
Hyhult 6, 340 10 LIDHULT
Tel. 035-801 04, Mobil 070-536 05 38

Ulf Nordlunds Mynthandel AB
Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrälje Mynt AB
Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB
Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel
Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel
Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel
Arsenalsgatan 6
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics
Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel./fax 08-650 0342

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel
Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

ANSÖKNINGAR

till

Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik
om anslag till tryckning, forskning mm.

Anvisningar:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik bildades genom beslut 11 juli 1963 av Kungl. Maj:t om permutation av Sven Svenssons donation 1928 till Svenska Numismatiska Föreningen.

Stiftelsen har som uppgift att:

1. lämna ekonomiskt bidrag till Kungl. Myntkabinettet, särskilt genom inköp av föremål,
2. bidra till utgivande av numismatiska publikationer samt
3. lämna stöd till forskare och seriösa amatörer på detta område.

Ansökningar om tryckningsbidrag samt rese- och/eller forskningsanslag skall vara utförligt motiverade, helst på särskilt formulär som tillhandahålles av stiftelsen. Denna sammanträder normalt två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökningar skall vara kansliet tillhanda senast 15 februari eller 15 september för att kunna behandlas på något av dessa sammanträden.

Styrelsen vill gärna understryka, att alla ansökningar från såväl forskare som seriösa amatörer kommer att ges en objektiv behandling och att donator, Sven Svensson, själv var en framstående amatör.